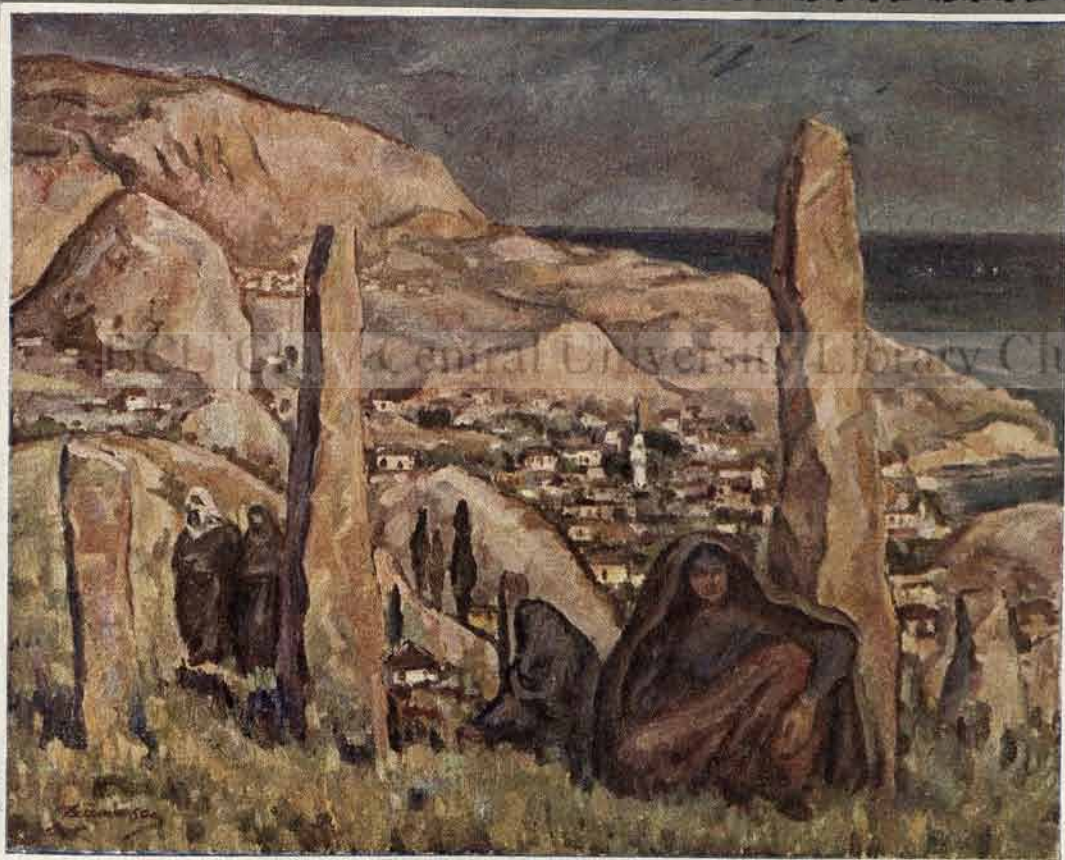


# GÂNDIREA

---



Cîmîtir tătăresc, de Dârâscu

ANUL III

No. 11

A APĂRUT:

IONEL TEODOREANU

A APĂRUT:

# ULIȚA COPILĂRIEI

UN VOLUM 154 PAGINI CARTONAT 30 LEI  
EDITURA CULTURA NAȚIONALĂ

A APĂRUT:

ION PILLAT

A APĂRUT:

# PE ARGHEȘ ÎN SUS

UN VOLUM 118 PAGINI CARTONAT 33 LEI  
EDITURA CULTURA NAȚIONALĂ

RIVISTA MENSILE

# DELTA

RIVISTA MENSILE

Redattori: Arturo Marpicati, Bruno Neri e Antonio Widmar  
Redazione e Amministrazione: Via Giosuè Carducci 11, Fiume  
Abbonamento per l'estero: Un anno Lire 25.—



SAVONS  
PARFUMS  
COSMETIQUES

# ELIDA

PARIS



# CÂNDIREA

## STATUL CA INDREPTAR

DE  
TUDOR VIANU

**D**UPĂ terminarea războiului european și socotind drept soluționate prin unirea provinciilor, improprietărea țăranilor și votul universal, suma problemelor care alimentase literatura română din ultimele două sau trei decenii, d-l G. Ibrăileanu o decreta anulată în motivele ei: «Intregirea neamului și desrobirea țăranimii, scrie d-sa., vor face să dispară din literatură acele accente de protestare, de revendicări, acel caracter de propagandă, care dădeau tonul unei părți din operele noastre cele mai prețuite». Și în altă parte: «Avem credința că cele două mari acte... care au înlăturat toate abtacoalele desvoltării normale și depline ale întregului neam și a tuturor forțelor lui vor da și literaturii noastre, ca și celorlalte manifestări ale energiei românești, un avânt nebănuț, care ne va așeza definitiv în rândul popoarelor producătoare de cultură universală». (După Răsboiu, pg. 10 și 11). Literatura adusese contribuția ei la rezolvirea marilor probleme ale națiunii. Aceste probleme se găseau acum soluționate; producțiunii din ultimele decenii i se închidea orice viitor. Având de aci înainte să se adapteze condițiunilor unui Stat în care elementul românesc primează printre minorități orgolioase de tradițiunea lor și în care importanței noi îi corespund responsabilități incalculabile, scrisului românesc în Statul românesc i se puneau alte probleme. Tot ce s'a făcut în această restrânsă vreme tinde să câștige pentru literatura noastră o trăsătură de universalitate și s'o intereseze la chestiunile care pot mișca deopotrivă Apusul și Răsăritul. Reviste vechi primesc talente proaspete și răsvrătite. Acestea și alte reviste mai noi au reușit să-și câștige colaboratori printre minoritari și să ofere astfel din conjugarea unor inteligențe formate în medii deosebite, icoana sintezei care se manifestă în noul Stat român. O întinsă operă de traduceri, studii despre curente de idei și personalitățile reprezentative din Europa, contribuesc și ele la menținerea contactului cu străinătatea. Pe când acum zece, cincisprezece ani încă, literatura europeană nu intra în atingere cu noi decât printr'o subțire pătură de esteți cari nu puteau s'o comunice mai departe, contactul de azi mi se pare mai activ, mai general și prin urmare mai util. În sfârșit s'au auzit la Universitatea din Cluj cuvintele d-lui V. Pârvan care formulează bine unele din tendințele vremii prezente: «Suprema despersonalizare, desnaționalizare, destendenționalizare, trebuie să fie actul de purificare, precursor creării. Înaintea ideii pure: de filozofie, artă, știință, trebuie să stea omul pur de orice intenții trecător lumești». Și: «Avem dară de intensificat în tinerimea care aleargă la luminile noastre nu ceeace e țăranesc în ei, ci ceeace e general — omenesc». (Idei și forme istorice, pg. 34 și 31).

Dar în timp ce economia culturii românești tinde să se organizeze astfel printr'un multiplu motiv de evoluție un scrupul poate să ne turbure conștiința. Atâtea conținuturi străine pot oare bine intra în tiparele sufletului nostru național? Suntem un popor de țărani cu sufletul naiv și simplu. Producțiunea cu care venim în atingere este aceea a civilizațiilor «orașelor mondiale». Și așa apare temerea ca din îmbinarea nefirească a acestor două realități să nu apară cumva fenomenul detestabil al «pseudomorfozelor». În această critică numai cuvântul este nou; el vine dela germanul Oswald Spengler, autorul unei cărți artificiale (dar seducător scrise) despre Apusul Culturii Occidentale. Fondul acestei critici este mai vechiu. Il întâlnim la cugetătorii ruși ai «anilor patruzeci»; la reprezentanții școlii critice și la contemporanii lor slavofili. Fenomenul raportului exterior și factice dintre formele înaintate

ale culturii apusene și vechile așezări rusești, Tchadaiev credea să-l poată remedia prin introducerea principiilor adânci de dezvoltare ale lumii apusene. În ideea unei convertiri catolice se văzu multă vreme mijlocul unei însumări sănătoase în munca civilizatorie a Europei. Pornind dela o aceeași critică, Slavofilii, un P. Kiereievski, un Khomiakov, un C. Aksakov, revendică dreptul unui ideal autonom. Progresul studiilor hegeliene impuneau în același timp ideea națională ca pe una din formele de manifestare ale spiritului absolut. — De când Titu Maiorescu a pronunțat, la noi, formula antitezei dintre «formă» și «fond», o întâlnim mai la toți scriitorii români cari s'au ocupat cu problemele culturii. Acum în urmă revine într'un articol al d-lui Nichifor Crainic. (Gândirea, III 8—10).

Concepțiunea sufletului național, legat organic de individualitatea unui peisagiu, singur în măsură de a se desvolta în produse culturale viabile și singur îndreptățit de a alege ceea ce i se oferă din afară, este relativ recentă. Ar fi curios de observat cum o idee tânără în omnire poate stăpâni atâtea suflete dacă n'am ști (pe de altă parte) că tocmai ideile noi sunt cele mai tiranice. Concepțiunea culturalismului etnic se găsește însă în situațiunea particulară de a nu fi destul de veche pentru a fi intrat în rândul evidențelor și de a fi veche destul pentru a putea fi socotită drept uzată. A apărut în Germania, în vremea care poartă numele de «Sturm-und-Drang»; probabil mai întâiu la Herder. A fost îmbrățișată apoi de popoarele slave. Printre toate, strălucește în Polonia opera lui Mickievicz. Este o concepțiune germano-slavă. Mărginirea geografică trădează poate și motivele ei. Germanii au comun cu Slavii tendința de a se aduna în comunități restrânse și neatârinate. O pornire centrifugală. Pe când Latini sunt centraliști, Germano-Slavii sunt regionaliști. Multe din aptitudinile poporului german mi le pot lămuri din pornirea lor centrifugală. Sentimentalitatea germanului, lipsa lui de rafinare socială, o anumită cuviință morală pornită să suspecteze pe semen sunt ale unor oameni cari trăind în restrânse comunități sunt aduși să se supravegheze unul pe altul și să-și conceadă reciproc. Latini ironizează în German tipul provincialului. Germanii înșiși călătorind în țări latine s'au simțit socialmente inferiori. Din Veneția Albrecht Dürer scria: «Hier bin ich ein Edelmann, daheim ein Schmarotzer». Este de prisos a adăuga că și multe din însușirile laudate ale poporului german decurg din aceeași împrejurare. Perseverența sistematică în muncă, sănătatea patriarhală a moravurilor familiare, jovialitatea naivă și puțin rustică sunt deasemeni ale unor oameni cari lucrează și se refac într'un cerc răstrâns de tradițiuni și după un ritm liniștit de viață. D-na de Staël care a dat o descriere a firii germane valabilă încă în multe privințe știe și ea să aprecieze consecințele descentralismului german: «L'Allemagne était une fédération aristocratique; cet empire n'avait point un centre commun des lumières et d'esprit public; il ne formait pas une nation compacte, et le lien manquait au faisceau... Il y avait une sorte d'anarchie douce et paisible, en fait d'opinions littéraires et métaphysiques, qui permettait à chaque homme le développement entier de sa manière de voir individuelle. — Comme il n'existe point de capitale où se rassemble la bonne compagnie de toute l'Allemagne, l'esprit de société y exerce peu de pouvoir; l'empire du goût et l'arme du ridicule y sont sans influence. La plupart des écrivains et des penseurs travaillent dans la solitude, ou seulement entourés d'un petit cercle qu'ils dominant». (De l'Allemagne. Des mœurs et du caractère des Allemands). Literatura germană nu rămase cu toate acestea în afara marelor curente europene. Multă vreme ea fu mai mult influențabilă decât influentă. Atunci însă când se înalță la independență, trebui să treacă o generație de oameni înainte ca Goethe și Schiller să ajungă la universalitate. Intre epigonii francizanți din sec. XVIII și maturitatea lui Goethe există o epocă intermediară în care se lămuri rostul tradiției germane și se făcu oarecum inventariul ei. Primul gest de neatârinare al literaturii germane este o revenire la această tradiție. Cine nu vede că și aici se manifestă reacțiunea omului unei închise grupări; protestul cuiva împotriva încălcătorilor și veneticilor? Momentul acesta contribui la sporirea notei particulariste, locale, în reprezentarea oamenilor și moravurilor. El adânci o anumită tendință individualistă, realistă, pe care arta germană o opuse pururi artei idealiste a Latinilor. Astfel se face că aduși să reflecteze asupra condițiunilor culturii, Germanii au întâlnit mai mult ca în altă parte o producțiune artistică purtând urmele unei minuțioase diferențieri isvorând realmente dintr'o viață specială și închisă în sine. Lucrul s'a întâmplat la fel în Rusia. Și este interesant de observat că promotorii inspirației etnice în literatura noastră, raliându-se culturalismului etnic german, au adus mai ales exemplul Rusiei. Așa și acum în urmă în articolul d-lui Nichifor Crainic.

Dar mai este un punct care trebuie lămurit. Filozofia culturii este și ea o disciplină nouă.

Apariția ei corespunde avântului studiilor etnografice. Acestea din urmă își trag origina din aceeași autoconștiință etnică a omului de cultură din «Sturm-und-Drang». Simțirea individualității etnice a condus la studiul diferențelor dintre popoare. Având nevoie să-și limiteze obiectul, etnografia găsi în termenul de «cultură» numele general pentru totalul instituțiilor, religiei, moravurilor și produselor de artă populară, rezervat studiului ei. În acest înțeles putu vorbi Weule chiar despre cultura primitivilor, «cultura necultivaților», Kultur der Kulturlosen. Și cum se vede că e o nevoie a minții omenești de a închipui sub manifestările evidente un substrat care a existat înaintea apariției lor și care poate dura după ce ele dispar, filozofia culturii, prelucrând datele etnografiei, ipostazează un suflet unitar la baza instituțiilor, religiei, moravurilor și artei: sufletul etnic. Nu vom insista asupra motivelor care, în aceste grupări începătoare, dau o unitate tuturor formelor de viață socială. În intimitatea și concentrarea raporturilor dintre indivizii unui grup mărginit este firească unitatea și perpetuitatea formelor. «Tradițiunea» care este înțeleasă de obicei ca o noțiune de timp, este deasupra și expresiunea unei anumite densități în spațiu. Așa ne explicăm mai departe că etnografia nu reușește decât în studiul unor societăți la un nivel relativ redus de dezvoltare; că ea este anume știința popoarelor într'un anumit moment al vieții lor, și numai într'acela. De câteori dimpotrivă ea își sporește întinderea obiectului și își aplică mijloacele la cercetarea unor societăți evolute în care unitatea formelor a slăbit, este inevitabil alături de un sentiment de încordare, o penibilă aproximație a rezultatelor. Aceasta nu împiedică pe filosoful culturii atunci când își îndreaptă reflecțiunea sa acolo unde produsele spiritului au pierdut caracterele unitare și specioase ale unei societăți restrânse, să creadă a putea constata dispariția «sufletului etnic» și prin urmare moartea culturii. Acestei iluziuni nu tocmai complicate căzu victimă și Oswald Spengler. Putem, dacă vrea, să-i acordăm meritul de a fi «cea dintâiu» victimă a acestei iluziuni; deși tot ce spune dânsul despre «cultură» și despre trecerea acesteia în «civilizație» sunt teorii de multă vreme cunoscute.

Eroarea lui Spengler consistă în a întrebuița într'un alt domeniu o altă noțiune. Și doară cultura occidentală căreia i se pune diagnoza cunoscută este aceea care ar fi putut instrui pe cineva despre procese cu totul deosebite. Emigrarea epice și lirice medievale, scolastica, umanismul sau organizarea științei moderne sunt fenomene care nu se pot nicicum înțelege din înrădăcinarea în peisagiu. Ele nu sunt produse plantiforme hrănite dintr'un sol și răsfirate într'o anumită atmosferă. Agentul lor este emulația internațională. În universalitatea rezultatelor ele își întrevăd scopul. Dacă apoi considerăm una din marile culturi occidentale în întregul ei, găsim deasupra unei vechi tradițiuni pitorești reprezentând particularismul unei societăți închise, o structură de planuri care refac de fiecare dată câte un moment european.

Ne găsim în momentul aproximativ al istoriei când o societate patriarhală trece în faza de Stat. În două generații transformarea a devenit sensibilă. Suprimarea marelui proprietăți o va desăvârși. De pe acum putem privi cu o simpatie contemplativă ființa întrecută a vechiului regim patriarhal. Invocând ișlicul și ciubucul boierului Dinicu Golescu, d-l Nichifor Crainic folosește o libertate imposibilă acum o sută de ani. Va trece poate mai puțină vreme și vor dispărea și alte multe lucruri pe care noi le înțelegem din caracterul societății românești de până eri. Va dispărea și acea categorie de esteți și neocupați cari întrețineau cu lumea culturii europene un raport neeficace. Și va dispărea și problema pe care o tratăm aici, în clipa în care nimeni nu se va mai îndoi că toate scrupulele etnice sunt un accident de creștere, o criză de pubertate, un conflict care s'a produs cu mai multă putere acolo unde, ca la Germani și la Ruși, o pornire înăscută de grupare socială tindea să menție vreme mai îndelungă patriarhalitatea. Transformarea se va petrece și fără voia noastră. Căci dacă dezvoltarea lentă în timp este o lege a vieții istorice, contaminarea între cercuri deosebite de cultură este o altă lege. Valoarea ei scade pentru triburile de Tuaregi și Kabili d. p. care reușesc să se mențină într'o izolare aproape completă. Crește pentru popoarele trecute în faza de Stat, organizate adică în vederea conlucrării internaționale. Această transformare se va petrece mai ușor pentru noi prin forța atâtor factori noi introduși în viața poporului și menit să-l îndrumeze pe căile unui Stat modern. Dacă totuș printr'o ciudățenie oarecare programul culturalismului etnic ar ajunge să se impună de aci înainte, cultura română, ar descinde hotărât în subdemnitatea unei provincii. Aci stau motivele generației noastre, răzvrătite, inovatoare, progresiste și optimiste. În locul «sufletului etnic» ea vrea să-și scoată un îndreptar din ideea Statului.



# SATUL MEU

DE

ION PILLAT

## PRIMĂVARA

UN cuc glumeț mi s'a pitit sub frunză ;  
Imi strigă : cu-cu, să'l găsec în crâng —  
Și iarba nu mai vrea să se ascunză  
În inima pământului nătâng.

Și cum nori albi clădesc pe ceruri schele  
Și ape vii îmi cântă pe la mori,  
Am săgetat în sat cu rândunele  
Și 'ncondeiez poienele cu flori.

## NORII, VARA

Suflați în aur ruginiu de soare,  
Inchipuim pe ceru 'n asfințit  
Icoanele împărătești pe care  
Nu le mai vezi lucind în nici un schit.

Și noaptea cuvioasă ce coboară  
Pe inimi și pe holde și pe sat,  
In pomenirea zilelor de vară  
Cu-argint de lună plină ne-a 'mbrăcat.

## TOAMNA

M'au presimțit în zare plopii — iată  
Ca morții galbeni au rămas și goi...  
Și apa cerului e mai curată  
În tremur lung sub bărcile de foi.

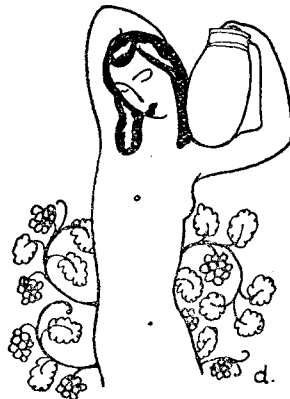
Iar tu, pășind pe frunzele uscate,  
Simțind că vin hoștește peste tot,  
Te-oprești și scapi din mâini înfrigurate  
O inimă de aur ca un rod.

## IARNA

Ți-aduc omățul liniștit ce-apasă  
Cu fulg ușure ca o piatră grea  
Pe țarină, pe suflet și pe casă —  
Ți-l las pe geamuri preschimbat în stea.

De-acum câmpia va fi foaia nouă  
Pe care sănii 'nseamnă stranii dungi,  
Și 'n tine, călătorule, — o să plouă  
Cu zurgălăi, cu amintiri, cu doruri lungi...

Miorcani, 1923



---

# PSALMUL INTĂIU

DE

LUCIAN BLAGA

**D**UMNEZEULE, o durere totdeauna mi-a fost  
singurătatea ta ascunsă,  
dar ce era să fac?  
Când eram copil mă jucam cu tine  
și'n închipuire te desfăceam cum desfaci o jucărie.  
Sălbătăcia mi-a crescut,  
cântările mi-au pierit.  
Apoi fără să-mi fi fost vr'odată aproape,  
te-am pierdut pentru totdeauna  
în țărână, în foc, în văzduh și pe ape.

Intre răsăritul de soare și-apusul de soare  
sunt numai tină și rană.

În cer te-ai închis ca 'ntr'un cosciug.

O, de n'ai fi mai înrudit cu moartea  
decât cu viața,

mi-ai vorbi. De-acolo unde ești,

din pământ ori din poveste mi-ai vorbi.

În spini de-aci arată-te Doamne

să știu ce-aștepți dela mine.

Să prind din văzduh sulița veninoasă

din adânc asvârlită de altul să te rănească sub aripi?

Ori nu dorești nimic?

Ești muta, neclintita identitate

(rotunjit în sine a este a)

nu ceri nimic.

Nici măcar rugăciunea mea.

Iată stele intră în lume

deodată cu toate întrebătoarele mele tristeți.

Iată e noapte fără ferestre 'n afară.

Dumnezeule de-acum ce mă faci?

În mijlocul tău mă desbrac, mă desbrac de trup

Ca de-o haină pe care-o lași în drum.





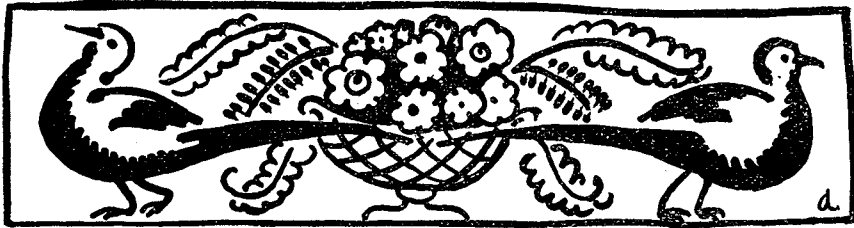


## PSALMUL DIN URMĂ

DE  
LUCIAN BLAGA

**A**RENDAȘ al stelelor  
străvechile zodii  
mi le-am pierdut.  
Viața cu sânge și cu povești  
din mâni mi-a scăpat.  
Cine mă 'ndrumă pe apă?  
Cine mă trece prin foc?  
De paseri cine mă apără?  
Drumuri m'au alungat.  
De nicăiri pământul  
nu m'a chiebat.  
Sunt blestemat.  
Cu cânele și cu săgețile  
ce mi-au rămas — mă 'ngrop,  
la rădăcinile tale mă 'ngrop  
Dumnezeule — pom blestemat.





## DIN CĂILE VIETII

DE

ION SLAVICI

I

**P**LECÂND de la Rîmnicul Vâlcii spre Călimănești, și se ivesc în față, departe pe Olt la deal, munții Coziei. Ori-și-cât de senin ar fi cerul și ori-și-cât de zîmbitoare și s'ar părea valea din ce în ce mai strîmtă, munții aceia sunt posomorîți, încât în fie-care clipă te aștepti să pornească din ei o furtună cotropitoare. Sus, de tot sus, deasupra mănăstirii Cozia, la marginea rariștei de brazi despre culmea munților, se află schitul Stânișoara, ear din sus de schit se ridică niște stânci înalte, în dosul cărora se'ntinde poiana luminoasă, peste care se face trecerea spre Clocotici și de acolo'n valea Topologului.

E'ncântătoare preajma schitului și de pe stânci și mai ales din poiana cea largă ochiul străbate departe peste valea Oltului și spre munții de la dreapta, în creerii cărora se află schitul Frăsinet.

Ani și ear ani de a rëndul, par'că o lungă viață a petrecut Zamfir în mijlocul aceluia raiu pămîntesc, unde zilele sunt de tot lungi pentru-că de tot puține sunt întâmplările petrecute 'n curgerea lor.

Nu împlinise încă vîrsta de doi-spre-zece ani când, după moartea mumei sale, Părintele Ieromonach Avacum, fratele reposatei, îl luase la dînsul drept un fel de ucenic, și de atunci nu s'a mai coborît din munte decît până la metochul, care se află mai la vale, unde schitul are o mică gospodărie, pomăt și grădină de legume.

Nu putea — în gândul lui — Părintele Avacum să-i facă nepotului său mai mare bine decît să-l deprindă a se feri de nevoile vieții și de ispitirile ei petrecându-și viața departe de lume și mărgîindu-se la cele ce-i sunt omului de neapărată trebuință pentru-ca s'o ducă cu bine de azi pe mâne.

Traiu ferit de suferințe el numai acolo putea să-și închipuiască.

Umbla Zamfir la început toată ziua de ici până colo în urma turmuliței de oi, pe care călugării o țineau mai ales ca să-i tundă lâna. Lapte și brînză numai în zile de sărbători mari mânîncă câte unul dintre frați, dară carne nici aceștia nu-și băgau în gură.

Sus, în înălțimile văzduhului, dedeau vulturii țircoale, țipînd pe șuierate, eară jos în poiana netedă cânta mereu ciobănașul, care, băiet sprinten și plin de viață, se cățara ca iedul de capră neagră pe stîncile pleșuve, încât te așteptai în toată clipa să-l vezi dîndu-se pe rostogolite'n prăpăstie. Nu o păția înse aceasta, căci mai avea să treacă prin multe.

Serile de iarnă și zilele ploioase Părintele Avacum le petrecea citînd cu nepotul său din viețile sfinților, din cazanie, din molitvelnic ori din biblie, cioplînd amîndoi cruciulițe, jucărele pentru copii și fel de fel de alte lucruri de lemn și stînd de vorbă mai despre una, mai despre alta, ca să se dumirească amîndoi în acela-și fel asupra trecerii prin ființă a lucrurilor.

L'a mai îndrumat apoi Parintele Avacum pe nepotul său să facă treabă de paraclisier și mai târziu treabă de psalt, să dea răspunsurile la actenu, să citească «apostolul» și cazania și să cânte'n strană după tipic.

Viață ferită de griji, de mâhniri și de suferințe, care se desfășura'n liniște azi ca ieri și mâne tot așa, cum din șipotul de sub stâncă se varsă apa limpede și totdeauna proaspătă.

Oare-care schimbări se petreceau numai după-ce se topiau troienii de zăpadă și se porniau lucrările din pomătul și din grădina de la metoch, pe unde se abătea din când în când — ca de pripas — câte un om de la Jiblea, ba chiar și câte o femeie, căreia mai departe nu-i era iertat, dar nici ispitită nu era să meargă.

Zile grele au avut înse Părintele Avacum și nepotul său când a străbătut până la schit vestea, că'n lumea cea mare oamenii sunt din ce în ce mai porniți spre răsboire.

Zamfir era acum flăcău trecut de nouă-spre-zece ani, înalt, mlădios, plin de vênjoșie, cu obrații curați și rumeni, cu ochii ageri, până'n cele mai mici amănunte tocmai bun să fie îmbrăcat în uniformă, și mare păcat ar fi fost, căci la multe se pricepea și din cele multe nu era nici una care ar fi putut să-i fie de vre-un folos și ca oștean.

Mai era apoi și că după felul de a gândi al Părintelui Avacum ori-și-ce răsboire era pusă la cale de Antichrist, care prin duhurile necurate ce mișună nevăzute printre oameni întărită și ispitesc azi pe unii și mâne pe alții și-i scoate în cele din minți, ca să se'ncaiere'n luptă.

«Del! — își zicea bătrânul, — i se va fi perdut băietului urma la Alexandria, unde și-a petrecut anii copilăriei, — dar pot să prindă de veste cei de ani și să-l iee pe sus tocmai acum, după-ce atât de bine l'am pregătit pentru viața cuvioasă».

Ar fi fost să între'n rëndul fraților. Și așa l'ar fi luat înse, ca să poarte grijă de răniți și de bolnavi. Și gândul acesta îi era înse bătrânului nesuferit. Timp îndelungat a stat dar Zamfir ascuns prin pădurile de din pregiurul schitului, și numai din când în când venia nopțile pe furișate, ca să-și iee merinde.

Părintele Avacum s'a dat în cele din urmă învins și s'a împăcat cu gândul, ca nepotul seu să între'n rândul fraților și să plece, la nevoie, unde avea să poarte grijă de răniți și de bolnavi.

Zamfir tot mai stetea înse pe gânduri, căci pe cât de posomorâți păreau munții văzuți din depărtare, pe atât de senină era lumea bătută de soare, pe care tinărul o vedea de pe stâncile de la marginea poienii. — Nu era, ce-i drept, în stare să plece, dar stetea cu inima'ndoită și nu era zorit să între'n rëndul fraților.

Sîmțind-o aceasta, bătrânul nu-l zoria nici el.

Stând de vorbă, unii dintre oameni umblă neastempărați de ici până colo, alții stau în picioare, ear alții șed tigniți pe scaun: Părintele Avacum de obicei era tolănit în patul lui, o rogojină întinsă pe scânduri de brad.

«Te cheamă și te adimenește pe ispitite», — îi zise el lui Zamfir, care stetea — ca de obicei — la picioarele lui.

«Nu! — îi răspunse acesta. — Nu mă cheamă: mă trage inima. — Mi-ai spus de atâte ori, că aici e scăparea celor scârbiți de viața petrecută'n mijlocul lumii învălmășite și obosiți în luptă cu nevoile de tot felul. — Eu nu sunt nici scârbit, nici obosit, căci n'am ajuns încă să cunosc vâlmășagul lumii».

Bătrânul tăcù: îl înțelegea și-i dedia dreptate.

«N'ai nevoie să-l cunoști, — îi răspunse'ntr'un târziu. — Are să-ți fie destul ceea ce-ți spun eu, care-l cunosc. — Una din marile mulțumiri ale vieții e să respiri aier ca cel de aici. Ori-și-cât vei fi stând în el, nici nu te saturi, nici nu obosești. Oamenii îngrămădiți nu cunosc mulțumirea aceasta, căci fiecare dintre ei le spurcă celor-lalți aierul».

«Vorbești în pilde», — îi zise Zamfir strîmbând din nas.

«Și da, și nu! — întimpină Părintele Avacum. — Tot atât de puțin simt ei mulțumirea, care ne'ndulcește noave viața când ne stîmpărăm setea bând apa din isvorul de sub stâncă. Trăind acolo, unde se află, măruntaile li s'au tăbăcit într'atâta, încât mult de tot ar trebui să stee aici pentru-ca să li se dreagă, ca să poată ear avea prin ele mulțumirile, de care noi, cei de aici, avem parte».

Vorbua omul îndârjit de a fi căutat în lume ceea ce nu putea să găsească.

«Nu știu ei, cât de dulce e coaja de pâne, ori și cât de uscată ar fi ea, — urmă el întîndu-se, — nici dulceața somnului n'o cunosc. Pe ei nici răsărîrea soarelui, nici asfințirea lui, nici adierea vîntului, nici curgerea apei limpezi din părflu, nici cerul senin, nici umbra recoroasă a pădurii, nici mirosul florilor, nici verdeața pagiștei, nici veselia păsărilor și sburdarea mieluşeilor, nimic din cele ce-i dau vieții farmec nu-i încântă. Ne mai putând să simtă mulțumirile firești, — urmă ear, — viața lui se pare sarbedă, plină de neajunsuri, în cele din urmă nesuferită, și, căutând un fel de răsplată pentru ostăneala de a o trăi, aleargă după

mulțumiri nefirești, care li se par plăceri, și 'se sgânderesc bagând în ei cu mâncări și cu băuturi fel de fel de otrăvuri, care îi timpesc și-i fac din ce în ce mai nesățioși. — Inmîite dac'ar fi bogățiile lumii, tot nu li-ar fi destule».

«Milă să ne fie de dînșii! — grăi Zamfir cel deprins cu cele citite din viețile sfinților și din cele-lalte cărți bisericești.

«Nu poate să-ți fie! — strigă Părintele Avacum. — Cum să-ți fie milă de oamenii care-ți fac viața nesuferită mințindu-se, înșelându-se, despuiându-se'n fel de fel de chipuri, năpăstuindu-se, la mare nevoie chiar omorîndu-se între dînșii!? — Fugi de acolo! — Inchide-ți ochii și astupă-ți urechile, ca să nu-i vezi și să nu auzi gemetele, nici răcnetele lor.»

«Dar, — stăruie Zamfir din nou, — eu așa știu, că e moartă credința fără de fapte: aici stau ascuns și ca'ngropat, ear acolo așa putea să-i fiu cuiva de vre-un folos».

Bătrânul se ridică oare-cum speriat în patul lui și se uită cu ochi mari la nepotul său. Nu era, par'că, 'n stare să-i deie răspuns.

«De folos să-și fie ori-și-care sie însu-și prin bărbăția, cu care'nfruntă ispita. — Numai așa poate să le fie și altora folositor. — Lor nu poți să le fii de nici un folos. — Ar fi să te potrivești cu dînșii ajutându-i să se'nfunde'n păcatele lor. Puindu-te'n protiva lor, ai să fii luat la goană de către dînșii. — Fugi, — îți zic, băiete: astupă-ți urechile; închide-ți ochii!»

Mai auzise — nu odată — Zamfir asemenea vorbe ieșite din gura unchiului seu, dar cu cât mai des le auzia, cu atât mai puțin îl înspăimântau, cu atât mai doritor de a le vedea toate cu ochii sei îl făceau. — Ce-va mai adânc nu-i pătrunsese'n suflet decât temerea, ca nu cum-va să fie băgat în oaste.

## II

Intr'o noapte'ntunecoasă călugării din munții Coziei, deșteptați de niște bubuituri din somn, au fost cuprinși de o spaimă năpraznică. Le era invederat, că dușmanii, trecuți peste hotarele țerii, se apropie, și cel mai apropiat gând le era să adune fie-care ceea ce poate să ducă și să fugă la vale, unde era lume'ngmădită, căci în fața primejdiei om la om caută scăpare.

Stați! — le zise Părintele Avacum. — Unde vreți s'o porniți!? — Mișel între mișei e cel ce trece peste hotarele vecinului său, și cel ce e om cu vîrtute are să-i deie cu par'u'n cap. Voi însă, ce puteți să-i faceți? — De ce aveți să ve temeți? ce are să iee drept pradă de la noi!? — Stați fie-care la locul lui, că nici în seamă n'au să ve bage».

Au stat moșnegii și cei ce erau mai puțin de cât moșnegi; Zamfir înse nu mai auzia vorbele bătrânului. El avea de ce să se teamă; de la el aveau dușmanii ce să iee: pe el spaima îl lua cu zorul. — Aceasta i se poate ierta unui om tînăr ca dînsul.

El nu s'a mărginit înse numai la atât:

Nu-l ierta firea să între'n rîndul fraților, dar acum a pus mîna pe cele mai bune dintre hainele unchiului seu și le-a îmbrăcat pentru-ca oamenii să-l iee drept călugăr ori cel puțin frate. S'a împăcat adecă cu gândul, ca să mintă pe toți oamenii, pe care-i întâlnește, să mintă la tot pasul, ce face.

Când se albia de ziuă, el era trecut de metochi, înspre mează-zi era pe la Jiblea și bubuiturile sunau de la depărtări mari, ear puținii în urmă a trecut Oltul și-a înaintat spre Rîmnic.

Apucând, ca să-și scurteze drumul, pe poteca ce trecea printr'un colț de pădure, a'n-tîlnit în calea sa o femeie, o fetișcană de vre-o trei-spre-zece și un băiețel de vre-o zece ani, care duceau în spinare fie-care câte o sarcină de uscături, mai mult vreascuri de cât lemne.

Erau Ana lui Andrieș, și cei doi mai mari dintre cei cinci copii, cu care o lăsase soțul ei plecat la răsboiu.

«Să iei în spinarea ta sarcina celui mai slab decât tine», — își zise Zamfir aducându-și aminte cele citite împreună cu unchiul seu.

A și luat-o Zamfir, și peste puțin, din vorbă'n vorbă, s'a dumirit, că Andrieș e unul dintre puținii oameni, care se abăteau din când în când pe la schit, dascăl la biserica Sf. Nicolae, un cunoscut al seu.

«Avem, nu-i vorba, căscioara noastră, — grăi dînsa, — avem și livadă, și-o vișoară și câte-va pogoane'n țarină, dar puțin folos am din ele, căci eu nu le pot munci».

Deși avea cinci copii, dintre care cea mai mare dintre fetițe era de trei-spre-zece ani, Ana era femeie încă tîneră, căci abia împlinise vîrsta de șase-spre-zece ani când s'a măritat, dar muncă de bărbat cu copiii ei încă mici tot nu putea să sevrîșească.

Ți-ar veni să crezi, că i-a fost scoasă'n cale pentru-ca să fie dovedit, că poate și el să-i fie cui-va de folos.

Deocamdată înse nici el, nici ea nu se gândiau la așa ce-va.

«Dar cuvioșia ta, — întreabă dînsa, — cine ești, de unde vii și unde te duci?».

El tresări ca hoțul prins asupra faptei.

«Eu cine sunt?» — întreabă în loc de a da răspuns.

Era peste puțină să-i spună adevărul.

Părintele Avacum era om mai scurt și mai gros de cât nepotul seu, care crescuse înalt și rămăsese mai subțirel și mlădios. — El era deci fulgerat de gândul, că dînsa vede, că nu i se potrivește de loc rasa călugărească.

«Sunt, — grăi dar peste cât-va timp, — fratele Zenobie, vin de la Frăsinet și mă duc la Episcopie».

Trei minciuni dintr'o singură resuflare.

Deocamdată a făcut un mic popas la casa Anei, care-și avea bărbatul dus și nu mai putea să știe, dacă mai trăiește ori nu.

Nu-i prea dădea omului mâna să iasă, căci la tot pasul putea să'ntâlnească vre-un om, care-și zicea «Cine o fi oare tînărul acesta, care a'mbrăcat hainele unui bătrân — pentru-ca să'nșele lumea!» Stetea deci mai bucuros bine adăpostit în casa femeii, care se bucura de oaspele ce putea să-i fie folositor, căci era harnic, dulce la fire și se pricepea la multe.

Nu numai putea, ci și voia din toată inima să-i fie folositor. Lasă că era om chiar din fire milos, dară chiar deopotrivă cu unchiul seu dac'ar fi fost, tot ar fi trebuit să se'nduiozeze vezând câtă mucenicie e'n viața unei femei fără de bărbat, care are cinci copii, dintre care doi băieți mai mici de zece și doae fete mai mici de cinci ani.

Erau cinci trupuri, care cereau să fie îmbrăcate, cinci guri, care cereau hrană, cinci ființe pornite'n fie-care clipă spre gâlceavă, care cereau să fie potolite, ba n'avea, biata de ea, nici noptile parte de odihnă, căci azi unul, mâne altul dintre dînșii se'mbolnăvia, încât era nevoită să-i vegheze la căpătâiu făcându-i îmblobogeli. — Grea e afară din cale viața femeii remase singură'n mijlocul gospodăriei cu copii mărunți pe capul ei, și era destul, ca el să-i țină pe aceștia adunați împregiurul lui cioplindu-le jucăriile — fie-căruiă după pofta inimii lui.

El făcea înse și mai mult decât atât.

Bubuiturile sunau mai rar și de la depărtări mai mari, și tot mai mult se'nvedera, că nu are bătrânul dreptate și că bine e ca țara să aibă oaste, care ține pept cu dușmanul și la adăpostul căreia cei de acasă pot să-și caute de treburi. — Cine știe, cum ar fi venit lucrurile, dacă n'ar fi fost și aceasta la mijloc!? — Acum își culegeau unii porumburile, alții viile, ear alții poamele de prin livezi, se făceau arături de toamnă și se pregătia pentru nevoile iernii fie-care după puțințele sale. Zamfir era bun pentru toate și le și tăcea bucuros. Vorba era numai să stee la adăpost pentru ca nu cum-va să se pomenească pe neașteptate'n fața vre-unuia, care dă cu socoteală, că prea seamănă «fratele» Zenobie cu Zamfir, pe care l'a'n-tâlnit în munții Coziei.

Nu-l ierta deci pe Zamfir, acum «fratele» Zenobie, firea să plece de la casa Anei; unde putea'n fie-care clipă să fie folositor. Chiar și când n'avea altă treabă, el cioplea cruciulițe și fel de fel de alte lucruri frumoase, pe care Aspasica, cea mai mare dintre fete, le ducea'n zilele de târg la Rîmnic, unde găsia totdeauna oameni, care îi dadeau bani buni pe ele.

Deși îmbrăcat apoi în rasă călugărească, Zamfir nu era nici măcar «frate» și putea — la nevoie — să mănânce până chiar și mercuria carne și să bea un păhărel de țuică și doae-trei păhare de vin. — Bucuros tăia Ana cel mai frumos dintre cocoșii din curtea ei, ca să i-l pună'n zi de serbătoare pe masă, — tăia și boboci de găscă, și purcei, îi dadea cel puțin câte o tocană ori câte o friptură de berbec, ba îi făcea din când în când și sarmale ori vre-o plăcintă, și din toate mânca dinsul cu poftă încredințându-se, că sunt bune și-i priiesc, că n'avea betrânul dreptate când spunea, că bagă'n ei fel de fel de otravuri cei ce se satură mîncînd și bînd. — Nu! — El se simția din ce în ce mai în putere și mai însetat de viață.

Mai era, în sfârșit, la mijloc și adevărul ne'ndoiș, că nu e făcut omul să-și petreacă viața stînd morocănos la o parte prin păduri umbroase, prin hârtoape ori prin culmi de munte, ci e'mpins de firea lui să se'nsoțească cu alții.

Multe n'au trebuit să se petreacă pentru-ca copiii, nu numai baeții, ci și fetele, să prindă slăbiciune pentru «fratele» Zenobie.



Lica, cea mai mică, deci și mai prostuță dintre fetițe, încurând a ajuns, îndrăzneată cum era, să i se urce pe genunchi. Deși nu era nici macar «frate», Zamfir avea plete lungi, mai mult gălbene de cât negre și mai mult crețe de cât netede. — Copilița avea slăbiciunea de a și le trece printre degetele subțiri. — De la plete mânușita-i scăpata apoi la barba cea mătăsoasă și-i mângâia obrazii cei curați și rumeni. — Era cel mai firesc lucru, ca el să-ı iee căpșorul între palme și s'o serute cum seruți icoana sfinta a maicii Domnului.

Dana, sora mai mare, deși trecută acum de patru ani, deci mai cu minte și mai sfiicioasă, rîvnia și ea: mult n'a trecut și el avea pe un genunchi o fetiță, pe cel-lalt alta, și dragi puteau să-ı fie și-ı și erau amendoae, căci amendoae îi îndulciau viața.

Ana, găsisse, că e foarte firească slăbiciunea, pe care o au fetițele ei pentru tînerul plin de viață și se bucura, că ține și dînsul la ele; Aspasica înse, acum fetișcană cu minte, găsia, că surioarele ei sunt prea de tot îndrăznețe și se simția într'un fele de strîmțorare.

«Nu vi-e rușine să fiți atât de îndrăznețe!? — le mustra dînsa. — Se poate să supărați în feul acesta pe cuvioșia sa?».

«Dar nu me supără cătu-și de puțin, — o'ncredința dînsul. — E pentru mine, din contra, o plăcere».

El spunea cel mai curat adevăr, căci — mare plăcere e să simți că te iubesc aceia, care-ți sunt dragi.

Ca s'o încredințeze despre aceasta, el o cuprinse cu brațul și o apropie de sine. Pe genunchi nu putea înse s'o iee și pe dînsa, căci numai doi genunchi avea și dînsa era și de altminteri fata încă mai mare și mai sfiicioasă. N'a trecut înse mult, și a făcut-o și aceasta — când se'nțempla ca el și ea să fie numai amendoi.

Ea nu-ı trecea degetele nici prin pletele lui crețe, nici prin barba lui mătăsoasă, dar închidea ochii când el îi netezia perul negru și nu se supăra când el o seruta pe frunte — tot ca pe-o icoană sfîntă.

Și multă e dulceața ce se revarsă în întreaga ființă prin serutarea făcută'n toată nevinovăția

Ana cu toate aceste, ba poate-că tocmai de aceea ar fi stat pe gânduri, dac'ar fi aflat-o și aceasta.

Zilele erau adecă din ce în ce mai scurte, ear noptile se lungiau de azi pe mîne. — Cu toate aceste copiii, atât băieții, cât și fetele, obosiți de alergătura din timpul zilei, se culcau cum se zice, de o dată cu găinile. «Fratele» și Ana remăneau deci singuri, numai ei amendoi, în timpul serilor lungi.

Ea se plîngea de nevoile mari și multe ale vieții, eară el își dedea silința s'o'ncredințeze, că e foarte plăcută viața, și el spunea ceea ce în adevăr simția, căci afară din cale plăcută îi era viața la casa Anei, unde toți copiii, ba chiar și muma lor îi dedeau în fie-care zi dovezi neîndoioase, că n'avea Părintele Avacum dreptate când vorbea despre neajunsurile firii omenești. Când se'nțemplă înse, ca unul ca el să stee serile lungi cu o femeie, care n'a împlinit încă vîrsta de trei-zeci de ani cu toate că are cinci copii, se petrec și lucruri, pe care numai ei amendoi le știu și despre care numai între patru ochi se vorbește, ba și așa numai pe șoptite.

Știind ceea ce numai dînsa mai știa, Zamfir era cuprins de un fel de neastemper lui nesuferit și începea să tremure când se gândia, că azi-mîne ar putea să se sfirșească răsboiul și să se'ntoarcă Andrieș la copiii și la nevasta lui. Un gând păcătos i se furișă în suflet: că Andrieș să nu se mai întoarcă, să moară pentru patrie ori să cadă'n mînilor dușmanilor, care-l duc departe, — departe.

La fel se petreceau lucrurile și'n sufletul Anei, care-l socotia pe el vinovat, deși în gândul lui vinovată era dînsa, care nu-l lăsa'n pace, deși, mai trăită'n lume, trebuia să fie și mai cu minte.

### III

După septemâni de zile din ce în ce mai lungi ear s'au pornit bubuiturile de tun, ba'n cele din urmă se auziau de prin apropiere și descărcături de puști și rîpăituri de mitraliere. Nu mai încăpea îndoială, că paza hotarelor slăbește, și Zamfir era mereu covîrșit de îndemnul de a pleca mai departe pentru-ca nu cum-va să cadă'n mînilor dușmanilor.

«Aș'! — îi zicea Ana. — De ce adecă ai fi avînd să te temi? Ce pot dușmanii să-ți facă? Ai noștri, da, ar putea să te iee cu dinșii, ca să te bage și pe tine'n foc; dușmanii înse, resbiți odată pân'aici, nu mai sunt dușmani căci nu mai au cu cine să se bată. — Unde vrei

apoi să scapi de ei? — «Dac'au venit odată pân'aici, o să'nainteze și-o să le năpădească toate».

Nu prea avea Ana nevoie să le spună aceste, căci Zamfir mai bucuros rămânea decât pleca și de aceea se petrundea și el însuși de gândul, că dușmănie nu e de cât între oștirile puse față'n față și tu, om, care nu faci poate din oștire, n'ai decât să li te supui învingătorilor pentru-ca să-ți cauți nesupărat de treburi. Frică nu îi era lui Zamfir decât ca nu cum-va să se întoarcă Andrieș și să-l întrebe «Dar tu ce cauți aici!».

Mult n'a ținut înse nici frica aceasta, căci oastea înfrântă s'a retras spre valea Argeșului și Andrieș, dacă nici mort, nici căzut în mâinile învingătorilor nu era, tot într'acolo trebuia să fie dus.

Zamfir cu toate aceste nu se mai simția ca mai nainte și din ce în ce mai des era pornit spre gândul, că avea unchiul lui dreptate când zicea, că e mai bine acolo sus, la marginea poienii, decât aici jos, în valea plină de oameni.

Tot îi mai erau dragi cei cinci copii, ba dragă îi era și mama lor și de aceea se bucura, că le este de folos, dar erau din ce în ce mai multe clipele, în care-și era el însuși și se nesuferit și se simția oare-cum rob al casei, în care trăia.

Zadarnice, cu desevrșire zadarnice îi erau silințele de a se'ncredința că unchiul seu n'ar avea dreptate, dacă i-ar face muștrări aspre pentru faptele ce sevrșește trăind la casa Anei. Nu putea să scape de gândul, că e mare de tot nedreptatea, pe care li-o face nu numai lui Andrieș, celor cinci copii și mai ales Aspasiiei, ci chiar și Anei, care nu era decât jertva celui mai neînduplecat și mai nemilos dintre neajunsurile firii omenești.

«Nimicuri! — își zise'n cele din urmă. — Are bătrânul dreptate: se tăbăcește firea omului. Imi fac eu inimă rea pentru-că sunt venit din marginea poienii; pentru cei trăiți aici toate sunt nimicuri, și nimicuri au să fie mâne-poimâne și pentru mine».

Nici că i-a ramas răgaz pentru aceste, căci în curând a fost copleșit de altele.

Venind dușmanii, n'au tăiat, nici n'au spânzurat pe nimeni, dar l'au luat de scurt pe fie-care și l'au întrebat: «Cine ești? — de unde vii? — unde te duci? — ce rost ai unde te afli?».

Nu i-a ramas decât să-i mintă și pe ei, ba a mai adăugat și că stă la casa Anei fiind-că aceasta îi este verișoară. Lucru mare nu era, dar i se'ntempla cu toate aceste, că nopțile tresăria speriat din somn și se'ntreba, ce are să pată, dacă dușmanii ajung până la Frâsinet și află, că acolo nu se știe nimic despre un frate Zenobie.

Deocamdată au urmat altele.

Era iarnă geroasă, și cât e țara de lungă și de lată lumea se jăluia, că n'are cu ce să-și încălzească casele. Intr'o zi a picat la casa Anei o matâhală de bulgar, Braiciu Tomow, care-l cauta pe Andrieș.

Luase bulgarul în tăiere o pădure din munții Coziei și avea nevoie de un om, care cunoaște locurile și-l ajută să facă stângenii să-i coboare'n vale și să-i încarce'n vagoane, ca să-i ducă celor ce se jăluiau. Un prieten îl îndrumase la Andrieș, pe care-l știa om priceput și cinstit.

«Bine, — zise Ana, — Andrieș e dus, — unde-o fi, — dar fratele Zenobie, care-i ține locul în altele, poate să iee asupra lui și sarcina aceasta, căci de geaba n'o face și'n vremuri ca cele de astăzi e bine să câștige omul câte ce-va».

Nu i-a ramas lui Zamfir decât să între la'nvoială cu Bulgarul, care era și el omul dușmanilor. Cum rămânea înse, dacă umblându-și în treburi; întâlnea pe vre-unul dintre călugării de la Stânișoara ori dacă vre-unul dintre cei ce tăiau lemne ori le coborâiau tîrîș în vale îl cunoștea și-și și zicea «Acesta e Zamfir, nepotul Părintelui Avacum de la Stânișoara!»?

Nici atât nu-i era destul.

Era frig, și lucru de batjocură ar fi fost, dacă Ana și copiii ei n'ar fi avut cu ce să-și încălzească casa când el încărca lemne pentru alții.

«Trimite-mi câte-va brațe de lemne!» — i-a zis deci Ana, care era petrunsa de gândul, că nu e pecat, ci faptă vrednică de laudă să-ți faci parte din avutul dușmanului — mai ales când el pe nedrept caută să se'mbogățească.

Nu-i dedia lui Zamfir mâna să zică «nu!» și, fiind-că cu brațul nu putea să ducă lemnele a'ncărcat cât au putut să ducă boii înjuțați.

Ana nu era înse numai ea singură sgriburită. Când căraușul descărca lemnele, bunătate de lemne, vecinele se uitau cu jind peste gard.

«Dă-mi și mie!» — se ruga una.

«Fă-mi și mie rost!» — stăruia alta.

«Și mie!» — se milogia ear alta.

Ar fi fost oare cu puțință, ca Ana să nu le dea chiar cu preț mai scăzut decât ori-și-unde, căci n'avea decât să trimită eară-și carul la pădure pentru-ca să i se'ntoarcă plin.

Zamfir se cam strâmba.

«Adecă ce e? — îi zicea dînsa. — Nu din magazie, ci din pădure luăm lemnele, ear pădurea nu e a Bulgarilor, ci a Românilor, care tremură de frig».

«Da, da! — întimpina Zamfir, — dar el a luat pădurea'n tăiere și plătește cu stângenul pe cei ce taie lemnele. N'are decât să-și facă socoteala, câți stângeni a plătit și câți a descărcat din vagoane pentru-ca să știe, dac'a primit ori nu tot ceea ce i se cuvine».

«Dă-l n'aibii, că destul câștigă, — răspundea Ana, — și nu e pecat, ci faptă vrednică de laudă să-ți faci parte din ale dușmanului, care te pradă.

«Nu! — nu! — stăruia Zamfir, care nu se putea depărta de gândul, că dușmani sunt numai cei ce-și stau înarmați față'n față. El tremura ca piftiile de câte-ori se gândia, că se sporesc și ear se sporesc stângenii, pe care-i vindea Ana, ca să-și înțolească copiii, să se'n-zorzzonească ea însă-și și să-și facă poftele din ce în ce mai multe și mai mari.

Cât a ținut iarna, Zamfir umbla prin pădure pe urma tăietorilor de lemne. Primăvara următoare, vara și toamna coboria stângenii în vale și-i încărcă. Numai duminicile și zilele de serbători îl mai vedea Ana, ear atunci, ca să-i mai îndulcească viața, îi întindea masa, o'ncărcă de fel de fel de bunătăți și-i turna'n păhar beutură amețitoare.

Când stau — apoi — la masa'ncărcată și desertează păhare, chiar și oamenii ca «fratele» Zenobie le dau toate uitării și se'nveselesc deopotrivă cu cei-lalți.

«Odată ești și tu om în lumea aceasta! — își zicea. — Nu știi ce poate s'aducă ziua de mâne!»

Nu erau înse totdeauna numai ei amândoi, căci tot om era și Braicu Tomow. Ținea și el să trăiască și dacă i se deșerta punga, nu îi era greu s'o umplă din nou.

După-ce se desmeticia înse, fratele Zenobie ear era pus pe gânduri.

Mai era adecă prin partea locului și Aspasia, care din fetișcana se facuse mai mult ori mai puțin fată mare și mereu îi ieșia fratelui Zenobie'n cale.

Își dedeau el și Ana multă silință, ca nu cum-va Aspasia să simtă ceea ce nu trebuia să știe.

E'nspăimântătoare mânia, de care sunt cuprinse două femei ce-au prins slăbiciune de acela-și bărbat, dară urgia lui Dumnezeu e când una din amendoaue e muma celei-lalte. — De urgia aceasta se temea dînsul, și un fel de sfîrșeală-l trecea când Ana îi zicea «Ce!? — nu cum-va am să me tem de fiica mea!?»

Nu se temea dînsa, dar se temea dînsul, căci, dacă nu azi, fie mâne, fie poimâne trebuia să urmeze ceea ce el atât de mult ținea să nu se'ntempele.

#### IV

Stând la casa Anei ori umblând prin pădure'n urma tăietorilor de lemne, Zamfir îl vedea mereu în fața sa pe Părintele Avacum. Erau în el doi oameni, care se'ncăieraseră'n luptă îndârjită, unul, cel crescut la schitul de la marginea poienii, eară cel-lalt el însu-și, cum s'a făcut după-ce s'a coborît în vale.

«Ușor e să nu cazi în pecat când nimeni și nimic nu te ispitește, — zicea aceasta. — Cum ții înse pept cu multele și marile ispitiri ale lumii, în care om îi este omului dușman!? — Căci jertvă a neputințelor tale și, scârbit de tine însu-ți, îți tîrești zilele ca vai de tine!»

Știrile ce veniau despre Mează-zi și despre Apus, ba chiar și cele venite de la Siretiu nu erau de loc bune pentru Braicu Tomow.

«De! — zicea dînsul. — Te pomenești că'ntr'o bună dimineață nu îmi rămâne decât să adun în pripă ceea ce pot lua cu mine și să me'ntorc acasă lăsându-mi lemnele risipite prin pădure».

A oprit deci tăierea, dedea zor pentru încărcatul în vagoane și umbla cu gândul de a numera stângenii risipiți pentru-ca să vîndă vre-unui Evreu ceea ce nu va fi ajuns să'ncarce.

Pe Zamfir îl treceau nădușelile, ear Ana-și dedea mai vîrtos silința de a se pune bine cu Bulgarul.

Treaba lui Zamfir era, cum se descurcă. In seama lui erau dați stângenii, și n'ar fi avut decât să-i păstreze pentru-ca să-i aibă.

Dar, dacă s'ar fi întemplat ca să-i alunge Bulgarului piciorul și să cadă în vre-o prăpastie,



încât să-și frângă gâtul, toate remăneau îngropate și Zamfir nu mai avea nici o vină. — Îngropate remăneau înse și dacă dedea Dumnezeu, ca oastea țerii să resbească în curând, încât Bulgarul să fie nevoit a pleca mai înainte de a fi ajuns să-și numere toți stângenii. Reu nu era deci, că Ana-l făcea pe Bulgar să-și petreacă timpul cu ea, fie plimbându-se pe la Rîmnic, fie stând la masa'ncărcată, fie — numai ei amândoi știau unde și cum.

Mai era înse prin apropiere și Aspasia, care se făcuse femeie'n toată firea.

N'avea, ce-i drept, urîtul obicei de a sta la pândă și de a se uita prin gaura cheii, dar nici nu era nevoie de așa ce-va, căci vedea și altfel destule pentru-ca Bulgarul să-i pară prea de tot obraznic, învingător îngâmfat, căruia toate i se cuvin, toate au să i se ierte. — «Ce-ar fi putut înse ea să facă!? — ce ar fi putut să zică!?».

Nu era'n lume decât un singur om, a cărui bunăvoință n'o punea la'ndoială. Acestuia i s'a plăns.

«Mama, seraca, ce-ar putea dînsa să facă!? — Dac'ar fi înse tata aici, omul acela n'ar ma ajunge și ziua de mâne. — Ah! — de ce nu sunt eu băiet!»

Lui Zamfir i se opri resuflarea și'i se curmară bătăile inimii. Nu numai ceea ce-i spusese dînsa, ci și ceea ce știa dînsul fără ca ea să bănuiască îl scoteau din fire, încât el nu mai era omul blajin și dulce la fire, cum îl știa dînsa.

Când îl văzù deci plecând spre iatacul Anei, ea se căia de a-i fi vorbit. Se simția ca așteptând primul trăznet în ajunul furtunii.

«Te-am rugat în atâte rânduri, — îi zise el Anei, — să bagi de seamă, ca să nu te dai de gol. — Nu crezi, c'ai face bine să-l ții pe Bulgar mai departe de tine!?»

Ee se uită lung la el.

Se simția umilită.

«De unde și până unde ți-ai luat dreptul de a-mi vorbi așa!?» — îi venia să-i zică și i-ar fi zis, dacă nu și-ar fi dat seamă, că sunt multe cele știute numai de ei amândoi, și sângele-i înghețâ'n vine când vezù mânia ogîndită în fața lui.

Avea de ce să se teamă, și femea, când se teme, găsește mijloacele de a desarma pe acela, de care se teme.

«O Doamne! — grăi dînsa. — Nu cum-va îți trece prin minte gândul, că mie și prostănacul acela de Bulgar îmi este om. — Dă-l încolo!».

«Tu să-l dai! — grăi dînsul cam pe restite. — Vorba e ce va fi zicând lumea când vede cele ce se petrec!?»

«Care lume!? — ce fel de lume!? — strigă dînsa. — Nu cum-va ear ai de gând să-mi ridici copiii'n cap!?».

Zamfir era repus. Odată cu capul n'ar fi vrut, ca mânia ei să se reverse asupra Aspasiei. El începù deci să vorbească mai încet, eară ea îi respunse pe șoptite.

Aducându-și aminte de cele citite împreună cu unchiul seu prin cărțile bisericești, el o'ncredința, că nu se poate să nu urești pe dușmanul țerii tale, ear dînsa își dedea silința să-l încredințeze, că-i este și ei urgisit Bulgarul.

În vremea aceasta Aspasia tremura ca frunza de mesteacăn atinsă de adierea vîntului. — Îl știa pe «fratele» Zenobie atât de blând și acum îl auzia vorbind pe restite. — Stetea deci cu inima 'ncleștată după-ce nu-i mai auzia vorbind.

«Doamne sfinte! — își zise. — Dac'ar fi să se fi'ntâmplat ceva, vinovată sunt eu, care am scos din răbdare».

Ea puse mâna pe cleanță, ca să vadă, dacă nu cum-va e'ncuiată ușa.

Nefiind încuiată, ușa se deschise, și dînsa remase stan de peatră'n prag.

O ardeau ochii și i se făcea negru'n fața celor ce vedea, ear Anei și lui Zamfir li se surpau toate'n cap.

«Unde ești, tată! —» strigă fata aiurită.

Îi venia să-l omoare pe el, s'o omoare pe mama sa, să-și curme ea însă-și sie firul vieții.

Ana sări ca scoasă din minți în picioare.

«Afurisit a fost ceasul, în care te-am născut!» strigă dînsa și se răpezi spre fiica sa gata s'o sfâșie'n bucăți. Zamfir o cuprinse'n brațe și-o opri.

Covîrșit de simțemîntul, că toate s'au sfîrșit și că viața nu-i mai poate să meargă înainte, el era scârbit de sine însu-și pentrucă nu era'n stare să se strîngă pe sine de gât.

Aceste s'au petrecut într'o clipă, ear clipa următoare Aspasia a plecat — ea singură nu știa unde, — și-a luat lumea'n cap.

Ana și Zenobie nu mai puteau să se vadă'n ochi unul pe altul.

În gândul ei vinovat de toate era dînsul, trimisul Necuratului. Dacă n'ar fi fost el, lucrurile s'ar fi desfășurat cu totul altfel.

În gândul lui trimisul necuratului era Bulgarul: dacă nu era la mijloc el, toate rămăneau bine 'ndrumate.

Înțelegea acum Zamfir ura neînfrînată, care despărția pe oameni în cete, ce se pradă, se schilodesc și se omoară între ele.

«Da! — o faptă bună e să-l despoi, să-l lași în pielea goală, — își zicea, — și să asmuți asupra lui câni flămânzi, ca să rumpă fășii de carne de pe oasele lui».

Și-ar fi luat și ei lumea'n cap, dar ea era legată cu patru lanțuri de fier, cei-lalți patru copii, eară el își dedea seamă, că, ori-și-unde s'ar duce, de sub ochii pânditori ai dușmanilor nu poate să scape. Și chiar dac'ar fi fost ca dușmanii să fie spulberați, mâne ori poimâne se putea întoarce Andrieș la ai sei.

«Aici n'ai ce se mai cauți! — își zicea el neștiind în cotro să apuce.

Eară Bulgarul mâne-poimâne a aflat, că la Frăsinet nu știe nimeni nimic despre un «frate» Zenobie și că-i lipsesc din pădure mulți stângenii de lemne.

«N'are să'nfunde pușcăria, — îi zicea el Anei: — am să-l leg de vre-unul dintre copacii de la marginea pădurii, și au să descarce pușca'n el».

Mai nainte înse de a fi făcut aceasta, el trebuia să-și numere stângenii trecând pe la marginile prăpastiilor, unde atât de ușor putea să-i lunece piciorul, ca să i se peardă urma.

A scăpat Zamfir și fără-ca să-și mai fi'ncărcat sufletul și cu pecatul acesta, căci mai nainte decum s'ar fi așteptat i-au venit Bulgarului știri, în urma cărora a plecat în cea mai mare grabă spre Dunăre.

Zamfir a resuflat acum mai ușor, dar ușurat tot nu-i era sufletul, căci, deși nu mai avea nevoie să sevrșească fapta, știa c'a avut gândul reu și, dacă fost-a nevoit să plece unul, putea să se'ntoarcă cel-lalt.

Da! — Avea Părintele Avacum dreptate: cei repuși în luptă cu nevoile vieții numai acolo sus, la marginea poenii, prin căință și'spășire, mai pot să-și găsească scăparea.

El înse nici acolo nu ami credea, că și-o va putea găsi.

«Cer senin, — își zicea, — aier curat, adiere blândă, lumină revărsată peste toate din plin, apă limpede și proaspătă, iarbă verde, umbră recoroasă, miros îmbătător, viață petrecută'n liniște, gând îndreptat spre cele sufletești; inimă împăcată cu sine însă-și, — voi toate sunteți zădarnice, căci departe de voi împăcat cu sine însu-și nu poate să fie decât cel deprins a se stepâni țiind bărbătește pept cu ispitirile vieții»

Stetea ca'nfipt în pământ și nu îndrăznia să înainteze urcând spre culme, căci tremura din toate încheeturile când se gândia, că va trebui să le dea respuns celor ce-i vor pune întrebarea «Unde-a fost și ce ai făcut pe unde-ai umblat?».

În acela-și timp cuprins de frică se uita când la vale, când la dreapta ori la stînga, căci în fie-care clipă se putea ivi Andrieș, ca să-l întrebe: «Dar în casa mea ce-ai căutat?»

S'a și ivit Andrieș, dar nu l'a mai întrebat nimic, ci s'a mărginit să descarce'n el pentru-ca să nu mai poată spune cele știute de dînsul.



---

# DE VORBĂ CU IARNA

DE

IOAN MINULESCU


**M**'AM întâlnit cu IARNA la Predeal ;  
Eră 'mbrăcată ca și-acum un an.  
Cu aceeași albă rochie de bal  
Păstrată vara, sus, pe Caraiman.

Călătoream spre țara unde cresc  
Smochine,  
Portocale  
Și lămâi...  
Eram într'un compartiment de clasa I.  
Cu geamul mat, pietrificat de ger  
Și canapeaua roșie de pluș  
Sub care fredona 'n calorifer  
Sensibil ca o coardă sub arcuș  
Un vag susur de samovar rusesc...

Și-am coborît în gară, pe peron  
Să schimb cu IARNA câte-va cuvinte...  
Venea din Nord,  
Venea din Rosmersholm  
Din patria lui Ibsen și Bjoernson  
De-acolo unde 'n loc de soare și căldură,  
Infrigurații cer... Literatură !...

Și m'a convins c'acolo-i mult mai bine  
De cât în țara unde cresc smochine.  
Curmale,  
Portocale  
Și lămâi...  
Și din compartimentul meu de Clasa I.  
Am coborît ca un copil cuminte  
Și m'am întors cu IARNA 'n București.

O !... tu, sfătuitoarea mea de-acum 'nainte,  
Ce mare ești !...  
Ce bună ești !...  
Ce caldă ești !...



# CÂNTAREA CÂNTĂRILOR

TĂLMĂCITĂ DUPĂ TEXTUL ȘI ÎN METRUL EBRAIC

DE

MIHAIL MIRCEA

## SULAMITA

Neagră sunt eu, dar frumoasă,  
O, fete din Ierusalaim!  
Ca nucul pe Kedor,  
Sau cortul lui Sălmōn.

Ci nu vă uitați că's țigancă!  
Părlită de soare eu sunt:  
Ai mumei feciori mă huliră  
Și pusu-m'au paznică viei;  
Dar via'mi nici când: n'am păzit-o.

Hai spune'mi, drag inimei mele,  
Pe unde paști turma?  
Și unde-o adăpi la nămează?  
Sau vrei rătăcind să te caut  
Umblând din cireadă 'n cireadă?

## PĂSTORUL

De nu știi, o tu, din femei cea mai mândră,  
Te ia după urmele turmei și paște'ți  
Oițele lâng 'a ciobanilor stână...

I. 5—10.

## PĂSTORUL

Că mândră mai ești tu iubito!  
Hulubi îți sunt ochii ascunși sub marama'ți.  
Părul, — ca turma de capre 'i  
Pornite la vale pe măgura Ghilad.  
Iar dinții, șirag de mioare 's  
Ce lasă izvorul,  
Și urcă perechi, câte două și două.  
Fir roșu de tort mi 'ți e buza,  
Și vorba ți 'i dulce.  
Felii sunt de rodii bujori 'ți  
Ascunși sub marama 'ți.  
Ca turnul lui Dăvid ți 'i gâtul  
Nălțat voinicește,  
C'o mie de scuturi el poartă:  
Tot scuturi alese.  
Amândoi sâni tăi, —

Din volumul cu acelaș titlu, ce va apărea în curând.

Imi par ca doi gemeni, doi pui de gazelă  
Ce pasc printre crini.  
Dalba de zi cât adie  
Gonind umbra neagră,  
Sui-voiu eu culmea de smirnă  
Și dealul tămâiei:  
Că toată ești mândră și fără de greș ești!

Vin din Libānōn, mireaso!  
Vin din Libānōn cu mine,  
Coboară din vârful Amāna,  
Din vârful Senir și din Hērmon,  
Din stâncă leoaicei,  
Și piscul panterei!

Robitu-mi-ai inima, mândră mireasă.  
Robitu-mi-ai inima doar c'o privire,  
C'o singură salbă la gātu 'ți.

Sunt dragi mângâerile tale, iubito.  
Mai dulci desmierdările tale 's ca vinul,  
Și mirosul tău decât orice miresme.

Picură faguri din buzele tale,  
Miere și lapte 'i sub limba ta dulce,  
Vestmintele tale miroase-a Libānōn.

Grădină închisă 'i mireasa 'mi  
Izvor ferecat-ii.  
Aromele ei un parc sunt de rodii  
Cu fructe alese,  
Cu cipri și narzi, scortșoară și trestii,  
Cu pomi rășinoși, cu smirnă ș'aloès:  
Tot miruri de frunte.

Fântână din parcuri!  
Izvor d'apă vie țășnind din Libānōn!

## SULAMITA

Pornește-austre, vino boare  
Din pomi să scuturați miresme!  
.....  
Să între 'n grădina'i iubitul  
Să guste din poamele coapte...

IV.

# C R O N I C I



## IDEI, OAMENI & FAPTE

« CUIBUL-CU-BARZĂ »

de

Nichifor Crainic

**I**INTR'O vreme când grăbiți reporteri de sociologie ori de filozofie tăgăduesc dintrun condei religiositatea poporului nostru, apare, crescută din rădăcini adânci, mișcarea religioasă din parohia bucureșteană «Cuibul cu Barză». Deasupra vieții noastre publice, frământate de nestatornicie, aureola acestei mișcări se ridică asemenea unei insule de mărgean răsărite într'o bună zi pe fața mobilă a Oceanului. Ea e în fond o revoltă împotriva vieții religioase degenerate și o strădanie de readucere a sufletului dela periferia credinței către centrul ei: dela cultul ritual al sfinților și icoanelor la cultul spiritual, evanghelic al lui Isus Cristos. Părintele Teodor Popescu, conducătorul mișcării, se socotește un iluminat, un om născut din nou, și flacăra sincerității sale topește armătura oricărei îndoeli. E un lucru aproape fără pereche în biserica noastră această sinceritate eroică a unei conștiinți morale care cere totul — adică pe Isus Cristos — sau nimic: un Brand românesc peste care lavina osândei oficiale a început să se prăvălească. Lavina se putea prevedea din partea Bisericii actuale care trăește în suprafață, — adică în ritualism, iar nu în adâncime — adică în Evanghelie.

În ce constă învățătura părintelui Teodor Popescu? Ea se poate simplifica în două cuvinte: păcatul și intervenționismul. Două lucruri care circulă ca otrava în organismul societății noastre putrezindu-l zi de zi. Și, pentru cei cari mai cred în triumful binelui, e semnificativ să vadă mulțime de lume — dela intelectuali până la oamenii din popor — recunoscându-se în asprul examen de conștiință pe care un preot și-l face în fața lui Cristos, și angajându-se cu dânsul în luptă. Pentru numele lui Dumnezeu, ridicăți-vă ochii peste zidul de «literă» și vedeți dincolo de el «spiritul»! Un drum de salvare se deschide. Mișcarea aceasta, chiar de va fi având greșeli pentru cărturarii și fariseii «literii», e semnificativă pentru vremea și societatea noastră.

Care e scopul religiei? Mântuirea sufletească sau, cu o expresie mai pe placul tuturor, desăvârșirea morală a omului. Ce presupune această mântuire spre a se îndeplini? De o parte păcatul, de cealaltă pe Mântuitorul. De o parte recunoașterea fără restricție a păcatelor noastre și a neputinței de a ne lepăda de ele prin noi înșine; de cealaltă o putere absolută, dumnezească, singură în stare să ni le șteargă: Isus Cristos, Dumnezeu-Omul, crucificat pe Golgota «pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire». Într'însul umanitatea se îmbină istoric, real, cu Divinitatea. El este singura punte de trecere din uman în divin, din vremelnice în veșnic. Din clipa în care îți recunoști păcatul, simți nevoia Mântuitorului. Pentru cine nu îndeplinește acest act de umilit control al conștiinței morale, problema mântuirii nu există. Ignorarea păcatului e ignorarea Mântuitorului: religia în acest caz nu are nici un rost. Pe această realitate a păcatului apasă predică părintelui Teodor Popescu. Și această predică se adresează unei societăți în care conștiința morală a adormit de mult și în care păcatul triumfător a devenit o stare ca și normală. El biciue, predicatorul acesta, și biciuirea lui se face simțită în societate; fiindcă el biciue ca Pavel apostolul: s'a biciuit întâiu pe sine însuș ca să poată avea tăria de-a biciui pe ceilalți. Această excepțională voință de a-și identifica viața personală cu doctrina pe care o predică e puterea și frumusețea lui morală care-l ridică deasupra noastră a tuturor și mai ales deasupra celor ce s'au făcut capii prigoanei lui.

Ne aflăm în fața unui om care e un bloc de conștiință, de voință și de sinceritate. Situația cere cuvinte răspicate.

În zelul lui de a se identifica cu sămburele doctrinei, a fost acuzat de greșeli periferice. A fost acuzat că, voind să îmbrățișeze totul — pe Isus Cristos — n'a putut îmbrățișa părțile: pe

sfinți. Că, rugându-se Mântuitorului, nu se poate ruga mântuiților, pe cari el totuși îi recunoaște mântuiți, pe cari însă nici o dogmă nu-i recunoaște mântuitori. A fost acuzat că în opera mântuirii, nu vede rolul intervenționist al sfinților pe lângă Dumnezeu în favoarea oamenilor. Și, pe motive dogmatice, a fost condamnat, cel puțin provizoriu condamnat. Dar trecând peste considerațiile formelor juridice, această condamnare ni se pare un non sens. Preotul Teodor Popescu, pentru abatere dela dogmă, a fost caterisit, adică scos din funcția preoțească, ceea ce nu însemnează și din sânul comunității ortodoxe. Acuzat de neortodoxie, pedeapsa ce i s'a dat îl lasă totuși ortodox. Care este sensul acestei jumătăți de măsură? Sfântul Sinod va decide.

Dar judecata provizorie a consistoriului eparhial care n'are autoritate dogmatică și ai cărui membri nu sunt, personal, competențe dogmatice recunoscute, s'a produs în urma unei polemici purtate prin ziare dintr'o parte de enoriașii preotului Teodor Popescu, de cealaltă de oameni ai Bisericii cari s'au simțit chemați să apere ortodoxia în primejdie. Această polemică, cu aprinse ecouri în publicul mare, e un fenomen rarism: pentru întâia oară în presa noastră se agită o problemă dogmatică, ceea ce însemnează că dogma trăește. Dar dacă lucrul acesta face onoare presei care a îmbrățișat chestiunea, cu atât mai bine ne-ar fi părut ca onoarea desbaterii unui asemenea subiect înalt să se răsfrângă asupra Bisericii prin polemiciile săi. Ceea ce nu s'a întâmplat. Polemiștii cari s'au constituit în apărători ai ortodoxiei n'au înțeles acest moment de presă din care ar fi putut face o minune de lămurire dogmatică și o frumusețe de cuvânt în expresia ei. Momentul acesta care ar fi putut să fie providențial, dacă voiați, pentru propaganda doctrinei creștine în spiritele lacome să așteptăm adevărul, a fost terfelit de polemiciștii bisericesti în noroiul unui personalism abject care-i ține mult sub mărgeala problemei.

E drept că polemica s'a început în termeni urbani între G. Galaction și D. Nanu, doi scriitori pe cari îi respectăm. D-l Nanu ni-a făcut surpriza unui mântuitor de texte sfinte destul de dibaciu în susținerea punctului de vedere pe care-l socotește al preotului Teodor Popescu. El e un om care crede și credința face minuni. Cuvincios în frază chiar când încearcă să polemizeze, G. Galaction n'a adus însă în discuție decât o afirmație grăbită și nici o lămurire. El a declarat eretic pe părintele Teodor Popescu și-a pus punct. Dar chiar dacă n'ar fi procedat cu atâta ușurință, o intervenție oricât de documentată din partea lui G. Galaction n'ar fi scăpat unor serioase obiecțiuni. I s'ar fi putut obiecta că e un suflet generos și entusiast fără să fie un ortodox. Generositatea acestui suflet o cunoaștem: ea îmbrățișă, acum câțiva ani, cu același entuziasm socialismul marxist pentru ca imediat să se transforme într'o apologie a sionismului prin ziarul ortodox-evreesc «Mântuirea». Dacă marxismul e ateu, sionismul, ca încercare de reînviere a teocrației național-evrești, stă la antipodul ortodoxiei. Cine se face cavalerul lui nu poate fi un cruciat. Cruciații au avut cu totul alt ideal decât sionismul. Generositatea lui Galaction îl face însă, în același timp, amic al Sionului, și amic al ortodoxiei. Poate să aibă intervenția lui autoritate în materie ortodoxă cu tot zelul pe care-l pune în apărarea ultimei slove de ritual?

Alt polemist al ortodoxiei a fost eminentul profesor universitar de gramatică ebraică, părintele I. Popescu-Mălăești care a lucrat o vreme cu fostul paroh dela «Cuibul-cu-Barză». Cu durerea unei prietenii rupte, C. Sal-a declarat pe părintele Teodor Popescu «victima naivității», adică mai pe românește: prost. Și protestant, fiindcă propagă credința într'un mântuitor personal. Cu alte cuvinte, mântuitorul ortodox ar fi impersonal, al tuturor și-al nimănui. N'a observat părintele profesor universitar că însăși Biserica ortodoxă se roagă: «Mântuește-mă, Mântuitorul meu?» N'a observat iarăși, tot în ordinea ritualului pe care voiește să-l apere, că Sfânta Impărtașanie nu se dă tuturor, ci fiecăruia în parte?

Dar cel care a coborât în adevăr discuția la un nivel de suburbie este «temutul» polemist bisericesc, Prea Cuvioșia Sa arhimandritul Iuliu Scriban. Numele său, celebru în toate sensurile, se coboară din pletele unei științe încălcate pe fruntea tuturor chestiunilor la ordinea zilei, târând după dânsul rezolvările cele mai prompte și mai ales o inevitabilă și impozantă fotografie. Cunoaștem această fotografie de aproape două decenii. N'a fost ziar care să n'o reproducă cel puțin de câteva ori pe lună. Ceea ce a scris sau a făcut părintele arhimandrit s'a uitat. A rămas însă în memoria tuturor fotografia sa: impunător bărbat! Era deci firesc ca într'o problemă cum e cea ridicată la «Cuibul-cu-Barză» să apară, pe deasupra oricărei dogme, Prea Cuvioșia Sa și fotografia. Pe arhimandrit îl interesează înainte de orice, succesul personal. E mai mare al lui Teodor Popescu? Nu! Căci și eu am lucrat, dar eu sunt vestit și'n țară și'n străinătate, — zice cu smerenie Prea Fotografia Sa arhimandritul Scriban. Pe dânsul nu-l interesează cultul sfinților, ci cultul importanței sale persoane pe care ține s'o pună cu orice prilej în evidență. În cele cinci coloane întregi de ziar, scrise în două răspunsuri către D-l Nanu, Prea Fotografia Sa nu vorbește decât despre sine; dela nimicurile zilnice — «scrisori, felicitări, vizite, mese, înzăpezire în gara Craiovei», etc., etc., — până la declarația de un ifos categoric: «Dar înseamnă foarte mult ce cred eu. Căci eu sunt fruntaș în ramura mea cum nu e d-l Nanu într'a sa și ce-oiu spune eu are greutate și dă îndrumare fiindcă eu nu scriu cai verzi pe pereți, ci scriu ca om care am îndărătul meu 20 de ani de muncă personală, adică necărmuit de altul și de aceea nici nu pot sta de vorbă cu d-l Nanu ca dela egal la egal, ci ca dela învățător la ucenic și e ciudată ținuta sa de a ne înfrunta pe noi și a se îngâmfa că ne ține piept». Iar mai departe, parcă-l vezi înfigându-și mâinile în șolduri ca la marginea orașului: «Numai s'o ție «Adevărul» sau «Dimineața» înainte, să-mi dea loc de scris, și-i arăt eu câtă teologie știe dumnealui, de să-i meargă pomina». În fața unor adversari de nimic «a la Nanu», arhimandritul se simte un al doilea Alexandru Machedon și i se pare că «mă bat cu furnicile» sau «că n'am ce răspunde tărățelilor sale», cu înțelesul că are ce răspunde. Și ce credeți că răspunde marele învățat al cărui cuvânt «are greutate și dă îndrumare»? Că în formula de venerație a sfinților «Biserica pune și rugăciunea către sfinți!» Adică un lucru pe care orice seminarist îl știe. Nimic mai mult, absolut nimic. Era nevoie, pentru a spune acest lucru simplu, de atâta ifos, de atâta vulgaritate și de două fotografii? Face această barbară vanitate impresia că vine dela un călugăr care și-a tocit genum-

chii în fața sfinților? Este aceasta ținuta unui trimis al lui Cristos care vine să învețe pe răstăciții presupuși cum să se roage unii pentru alții? Presupune această ținută o viață identificată cu doctrina trâmbitată? Poate avea greutate și îndrumare pentru ortodoxie cuvântul unui cleric care, ca arhimandritul Scriban, a iscălit în vremuri tragice pentru țara aceasta un act de trădare? În termeni religioși, acest act de trădare însemna ingenuncherea ortodoxiei în fața protestantismului prusac înarmat până în dinți. Și omul acesta, în loc să stea cu capul în cenușă, în celula pocăinții, iese să se bată cu pumnii în pieptul umflat de ifos! Alături de preotul muncit de problemele conștiinței religioase care e Teodor Popescu, arhimandritul Scriban, reeditează tipic parabola fariseului trufaș în fața vameșului frânt de umilință.

Astfel de oameni au influențat osânda pripită care a căzut asupra mișcării dela «Cuibul-cu-Barză».

De fapt, dacă polemiiștii Bisericii ar fi cercetat creștinește, lepădați de personalism, problema dogmatică ridicată în jurul «Cuibului-cu-Barză», ar fi rămas pe gânduri. Căci este o problemă nedeslegată, pe care înșiși dogmatiiștii o recunosc astfel, întrucât ea se referă la «viața de dincolo». În acest domeniu apocaliptic se mișcă intervenționismul sfinților, adică în capitolul cel mai obscur al dogmaticii.

După doctrina lui Isus și după mintea sănătoasă, la care face mereu apel dogmatica, nu e rugăciune decât rugăciunea către Dumnezeu: Tatăl nostru care ești în ceruri... Căci rugăciunea presupune o ființă absolută către care să se înalțe. Dacă nu se adresează acestei ființe absolute, valoarea ei religioasă e nulă. În această ordine înaltă, pe lângă Tatăl nostru, Biserica are nespuse de frumoasele rugăciuni către celelalte fețe ale Treimii: Lumină lină, Împărate cerească, mângâitoare. Nu există nicăeri nici o poruncă să ne rugăm altcuiva decât lui Dumnezeu. Există însă poruncă limpede: să ne rugăm unii pentru alții. Unii pentru alții nu înseamnă unii către alții, ci toți lui Dumnezeu. Din citatele scripturistice și patristice care se pot aduce în chestiune nu reiese decât că dreptii cari au trecut în fericirea cerească, sfinții, se roagă acolo și pentru noi, «înaltă parfumuri de rugăciuni» — cum zice atât de frumos Apocalipsa. Și e limpede și logic: Sfinții se roagă îndeplinind astfel o poruncă dumnezească: aceea de a ne ruga unii pentru alții. De unde însă rugăciunile noastre către sfinți? Dintr'un simplu vițiu de cugetare teologică: dacă sfinții se roagă pentru noi, să-i rugăm deci să se roage pentru noi. Un citat care să susțină rugăciunea către sfinți nu există. Sunt ei ființe absolute, omniprezente și atotștiutoare ca să poată primi rugăciunile noastre? Dacă ar fi așa, ei ar înlocui pe Dumnezeu sau ar fi egali cu el. Ceeace contrazice dogma fundamentală a Divinității. Dar un teolog nu trebuie să uite că morții sunt actualmente în stadiul judecării particulare când nu se bucură nici de fericirea deplină — în cazul dreptilor, nici nu îndură pedeapsa definitivă, — în cazul păcătoșilor. Ei sunt, și unii și alții, într'o stare de provizorat, în așteptarea judecării universale. Până atunci, nici nu sunt întregi: sufletul lor e în cer, trupul mort în pământ. Numai la sfârșitul lumii, când trupurile vor învia, vor fi ei întregi și în stare

să primească definitivă răsplată sau definitivă pedeapsă.

În acest stadiu, Biserica se roagă pentru cei răposați, noi cei vii trebuie să ne rugăm pentru cei morți. Și însăș jertfa cea fără de sânge, Sfânta Impărtașanie, se aduce și pentru vii și pentru morți.

Astfel ies lucrurile, în linii mai limpezi, din labirintul acestui capitol de dogmatică. Dar osândirea părintelui Teodor Popescu s'a făcut pe temeiul «Mărturisirii ortodoxe», o carte cu lipsuri și contraziceri. Biserica de Răsărit nu are încă un document al credinței sale definitiv. Nici «Scrisoarea Patriarhilor», nici «Marele catechism» rusec nu sunt complete. Lucrul acesta l-a remarcat și în primăvara lui 1923, la congresul panortodox din Constantinopol, marele nomofilax al ortodoxiei d-l Dragomir Demetrescu, în aprobarea întregului congres.

Multe elemente ale dogmaticii au rămas ne-armonizate și necomplete din pricină că activitatea sinoadelor ecumenice s'a întrerupt în veacul al VIII-lea. Viitorul sinod panortodox care se plănuiește își va lua poate și sarcina acestor armonizări și limpeziri. Poate va intra în discuție și chestiunea aceasta în care polemiiștii noștri bisericesti au procedat grăbit și ușurel: cum trebuie înțeleasă formula sinodului VII relativă la cultul sfinților.

Cultul sfinților? Firește că da. Aceasta în seamnă pomenirea lor evlavioasă: apostoli și martiri, arhierii și teologi, poezi și apologeti, vizionari și asceți. Toți aceia prin sângele și prin creierul cărora a triumfat Isus Cristos. Sfinții înseamnă creștinătatea istorică în care s'a sbruciat și s'a făcut carne și suflet Evanghelia. Cine se poate socoti creștin fără să se simtă solidar cu această măreață istoricitate a doctrinei? A doctrinei trăite. Ei sunt pietrele din care s'a încheiat clădirea mistică a Bisericii. Amintirea lor e reazimul și îmbărbătarea celor vii și șovăelnici. Treptele pe care ne suim către Cristos. Cristos e însă focarul către care trebuie să se înmănuncheze toate năzuințele: și ale noastre alături de ale sfinților, așa cum fiecare piatră sporește zidurile convergente în cupola din văzduh. Acesta mi se pare că e sensul unei venerări care exclude intervenționismul.

În apărările sale, părintele Teodor Popescu face o foarte dreaptă observație de psihologie religioasă: cultul intervenționist suprimă strădania lăuntrică a credinciosului de a se desăvârși. Odată ce și-a plătit acatistul către cutare sfânt, conștiința omului simplu e împăcată: sfântul, cu trecere la Dumnezeu, se roagă pentru el. E psihologia majorității credincioșilor, menajată continuu de Biserica noastră ritualistă. Sufletul credincios și necunoscător al doctrinei rămâne astfel la periferia religiei, fără nici o sfortare din partea preotului să-l aducă spre centru, spre Cristos. Biserica, de fapt, are o menire îndoită: rituală, adică de administratoare a celor șapte Taine, și doctrinală, adică de propovăduire a Evangheliei. De cea dintâi face abuz, de cea din urmă nu face uz. Și porunca ei supremă este să propovăduască! Dar Biserica noastră ignorând această poruncă, nici nu are o metodă proprie de propovăduire. Preoții tineri mai ales, biciuți ca Teodor Popescu de conștiința misiunii lor, sunt nevoiți să împrumute metoda predării de aiurea. Rezultatele ei sunt uimitoare. Dela

această metodă însă nu se poate trece așa de repede, cum s'a trecut, la acuzații de protestantism. Știu că mare parte dintre foștii studenți la teologie, cari urmăreau cu interes sădintele din casa de rugăciuni a adventiștilor, practică astăzi, ajunși preoți, această minunată metodă de evanghelizare. E singura cale prin care se poate ajunge la crearea unei conștiințe religioase și a unei moralități în sânul ortodoxiei. Dovezile stau sub ochi.

În sesiunea de toamnă a Senatului, Primatul României a ținut un discurs menit să spulbere orice încredere în rolul și puterea Bisericii. Reprezentantul lui Cristos a vorbit de plaga alcool-

ismului care nimiceste populația țării și — a cerut guvernului să închidă cârciumele sârbătoarea. Ce însemnează aceasta decât înlocuirea preotului prin jandarm? O Biserică stăpână pe conștiința fiilor săi n'are nevoie de jandarmi pentru a stârpi beția. Iar dacă are nevoie, ea însăși e de prisos. Aici a ajuns Biserica ritualistă și mecanică. O stare de decadentă pe care însuși Primatul a recunoscut-o cândva din pragul altarului mitropolitan. Și atunci ce rost are prigonirea mișcării dela «Cuibul-cu-Barză»?

E Biserica ritualismului degenerat în luptă cu Biserica învățătoare care se ridică. Părintele Teodor Popescu nu e singur.

## INRĂURIRI STRĂINE ASUPRA ROMÂNILOR

de

C. Marinescu

(N. Iorga, *Études roumaines. I. Influences étrangères sur la nation roumaine*. Paris, Gamber, 1923, in-8°, 91 9 pg.).

Din materialul de atâtea ori frământat, d-l N. Iorga a reușit din nou să scoată o expunere cu totul interesantă străbătută de mari linii de sinteză. În cele cinci conferințe la Sorbona privitoare la înrăuirile străine asupra poporului românesc, învățatul profesor atacă iarăși, aducând sugestii noi, problema originelor poporului românesc, legăturile neamului nostru cu Slavii, atitudinea lui față de imperialismul balcanic, rolul țărilor noastre între imperiile Germaniei și al Rusiei și, în sfârșit, înrăuirile apusene asupra dezvoltării Românilor.

Poporul nostru reprezintă în cele trei ramuri — Români din nordul Dunării, Macedo-Români și Istro-Români — rămășițele latinității orientale, care se întindea din Panonia până la Arhipelag. Peste Scitii, Sarmatii, Ilirii și Tracii autohtoni s'au revărsat țăranii și păstorii romani din Italia, înainte chiar de cucerirea oficială a acestor țări. Poporul rezultat din această conviețuire a rămas, întrucât privește nordul Dunării, sub barbari, al căror regim era mai patriarhal decât cel roman. În felul acesta continuitatea Românilor în țara actuală apare ca neîndoioasă. Problema contactului nostru cu Slavii sugerează d-lui N. Iorga concluzii foarte interesante. D-sa crede în prezența Slavilor pe pământul Transilvaniei actuale, înainte chiar de cucerirea romană. Toponimia specială acestei țări duce în chip necesar la această încheiere, care mi se pare aproape indiscutabilă.

Insule slave apar dealtfel și în câmpia muntească în v. VII, ceea ce nu implică dispariția populației romane de acolo.

În imposibilitatea în care se află Imperiul slăbit de a le impune o civilizație, toate rasele locuind între Carpați și sudul Greciei actuale se adapă la o civilizație populară danubiană, evidențiată în îmbrăcăminte, construcția caselor, cântece, jocuri, instituții fundamentale, etc., comune Românilor, Grecilor, Albanezilor și Slavilor din Balcani.

Dacă Români se întâlnesc și ca păstori, aceasta nu însemnează, așa cum ar fi voit teoria lui Miclosici, că ei nu se ocupau și cu agricultura. Chiar dacă numele de unelte sunt slave, trebuie observat că vorbele designând produsele și ocupațiunile agricole sunt latine.

Numele de unelte agricole — observațiunea este cu desăvârșire interesantă — sunt impuse de negustorii slavi de pe Dunăre.

Prezența unor coloniști creștini în Dacia, pomenirea de misionari latini pe malul stâng al Dunării, vocabularul latin privitor la noțiunile religioase esențiale, toate acestea demonstrează caracterul roman al creștinismului nostru.

Nici în ce privește organizația politică Români nu ar fi împrumutat ceva dela Slavi. Bulgarii imită în creațiunile lor de Stat pe Bizantini, Sârbii regalitatea carolingiană. Români ar pleca dela concepția ideală a unui imperiu localizat în conștiința națională, nu la Roma sau la Constantinopole.

Nu este de loc probabilă întinderea la nordul Dunării a imperiului Asanizilor. Spre deosebire de Români din Peninsula Balcanică, cărora nu le-a fost posibil să întemeieze organizații politice, cei din nordul marelui fluviu formează State.

Fundarea Principatelor rupe însă unitatea națională. (Această spargere a blocului românesc de pe cele două maluri ale Dunării imi pare însă a fi cu mult mai veche decât întemeierea țărilor noastre).

Raporturile Românilor cu Turcii — foarte bine caracterizate ca «Beduini europeni» n'au fost terminate de tratate ci de raportul de forțe între cele două neamuri. Dezvoltarea Țării Românești este paralizată de așezarea Otomanilor în câteva puncte strategice pe malul stâng al Dunării. Ciocnirea între Moldova și Turci este prilejită de chestiunea posesiunii Chiliei și a Cetății Albe.

Domnia lui Mihail Viteazul începe printr'o «protestare în amu» împotriva dezastrului financiar adus de prea deasă schimbare a Domnilor noștri la Constantinopole.

Pentru a se ține Români în frâu, sultanii așează mai întâiu pe Tătari în Basarabia și în Dobrogea, apoi pe Fanarioți pe tronurile țărilor.

Români ar fi acceptat pe Turci în v. XIV și XV nu ca pe niște cuceritori ci ca pe continuatorii imperiului bizantin, destul de tari ca să-și impună voința.

În raporturile dintre Principate, imperiul german și cel rusesc, se lămuresc vechile tendințe ungurești și poloneze de dominare a țărilor noastre.

D-l N. Iorga crede că expediția lui Carol Robert contra lui Basarab în 1330 n'ar fi urmărit decât obținerea unui tribut datorit pentru posesiunile Domnului român în Țara Hațegului. Mai în urmă raportul feudal între Țara Românească și Ungaria n'ar fi fost determinat decât de pose-



siunea ducatului de Făgăraș și de Amlaș, cedat de Ludovic cel Mare lui Vladislav (Vlaicu).

Tot astfel Moldova n'ar fi fost vasală Poloniei decât pentru Țara Șepenițului și pentru Pocuția, cedate în schimbul unui împrumut bănesc contractat de Vladislav Jagello. Foarte nemerit se compară expediția lui Ioan Albert împotriva lui Ștefan cel Mare și dezastrul din Codrul Cozminului cu soarta analoagă a lui Carol Robert în 1330.

Austria, înlocuitoare a Ungariei distruse, începe legăturile cu Țara Românească sub Mihaiu Viteazul. De atunci se formează în acest principat un partid imperial.

Interesantă idea că Rușii au venit în Moldova sub Petru cel Mare, nu fiindcă au voit ci numai chemați de Dimitrie Cantemir.

După multele experiențe făcute cu Rușii, boierii români încep a-și da socoteala, spre sfârșitul veacului al XVIII-a că salvarea stă numai în națiunea noastră însăși. Deșteptarea aceasta a spiritului național împiedecă tendințele de ane-xiune rusești și austriace.

Desăvârșirea speranțelor începătoare atunci s'a făcut sub ochii noștri.

În lecțiunea privitytoare la înrăuirile occidentale asupra dezvoltării Românilor, se subliniază contactul cruciaților cu Românii balcanici, se se arată atingerea Moldovei cu Renașterea italiană prin mijlocirea solilor lui Ștefan cel Mare în îndepărtata țară, se stăruie asupra înrăuirilor pe care le puteau produce comerțul genovez la Vicina și Brăila și curentul negustoresc venind din spre imperiu, Flandra, Boemia și Polonia.

Legături de comerț între Moldova, Anglia și Veneția se întâlnesc din veacul al XVI-a.

Pe de altă parte, Moldova primește ultime reflexe de Renaștere prin Polonia.

Dacă influența slavă și greacă în Principate n'a produs nimic deosebit, a împiedecat totuși înrăuirile occidentale.

Din veacul al XVIII-a începe a se manifesta în țările românești influența franceză. Italiana este înlocuită în acest veac de franceză ca limbă diplomatică în Orient. Francezii vin în Principate în acest veac pentru corespondența occidentală și chiar pentru a da lecțiuni de limbă. La sfârșitul veacului XVIII se introduce chiar franceza și limba latină în programele școalelor grecești din București și Iași. Veacul XIX aduce călătoriile de plăcere și de studii ale boierilor români în Franța.

În partea ultimă a acestor lecțiuni d-l N. Iorga caracterizează cu energie și cu dreptate exagerările clasei noastre bisericești care, în urma acestor călătorii, nu a căutat totdeauna să prefacă în folos pentru țară ceea ce culesese în Franța îndepărtată, ci mai de grabă a avut tendința să se singularizeze, să se izoleze de corpul viu al națiunii în prefacere.

În demonstrația aceasta viguroasă, clocotitoare de idei noi, fecunde și îndrăznețe mi se pare totuși că unele afirmări au nevoie de probe mai numeroase. Identificarea Domnului cu un împărat local (p. 40) nu convinge.

Tot astfel interpretarea numelui de Țară Românească prin «stăpânirea întregii țări românești» (p. 42). Voiu arăta mai târziu că titlul de «Domn a toată Țara Românească» este o formulă diplomatică importată din Balcani.

Românismul Balșizilor, al lui Baliță și Dobrotici (p. 51) rămâne să fie demonstrat.

Aducerea la cunoștința publicului științific din Apus în forma aceasta viguroasă și atrăgătoare a rezultatelor esențiale, în care d-l N. Iorga are o parte atât de mare, ale cercetărilor noastre istorice, înfățișarea atâtor sugestii noi capabile a îndrepta atențiunea istoricilor în direcțiuni de multe ori nebanuite crează strălucitului învâțat un nou titlu de merit care nu poate fi subliniat îndeajuns.

## IARĂȘI PERIPEȚIILE «UNCHIULUI DIN AMERICA»

**D**IN ultimul număr al «Vieții Românești», re-producem rândurile de mai jos, care încheie o discuție prea mult îmbrăncită în trivialități și așează în adevărata lumină, gingașele moravuri ale unor anumiți confrați. Cetitorul ne va ierta dacă, abătându-ne dela fireasca noastră modestie, o singură dată și numai siliți, tipărim în «Gândirea» o apreciere—și încă una atât de puțin severă — asupra scrisului celui ce o redactează:

«O publicație periodică a descoperit că nuvela d-lui Cezar Petrescu «Unchiul din America», tipărită acum două luni în «V. R.», e plagiată după o nuvelă a lui Maupassant. Ce mai bucurie pe «confrații» în litere și gazetărie ai d-lui Cezar Petrescu! E doar atât de dulce să sfășii pe un scriitor de talent, pe un adversar politic și, când ești modern și emancipat de orice prejudecăți înapoiate, pe un «tradiționalist» retrograd!

Dar *furia*, cu care s'au aruncat «confrații» d-lui Cezar Petrescu să-l omoare și mai multe nu, dovedește o știință cam sumară în strategia literară.

Dacă domnii aceștia ar avea sentimente mai creștinești, ar fi trebuit să compătăimească, și nu să crucifice pe un scriitor care plagiază pe Maupassant, adică pe un nuvelist francez tot atât de cunoscut în lumea noastră cultă ca și d-l Sado-veanu ori d-l Brătescu-Voinești.

Cei mai interesați în cauză suntem poate noi, care am publicat nuvela d-lui Cezar Petrescu. Altădată, când am tipărit în această revistă o bucată în adevăr plagiată, am denunțat plagiatul înfierându-l și dând denunțului nostru o publicitate răspândită, ca să reparăm cât mai bine greșala de a fi amăgit, involuntar, publicul și să pedepsim impertinența autorului plagiator față de noi.

Frumoasa nuvelă a d-lui Cezar Petrescu nu este plagiată. Nu poate fi plagiată, — *apriori*. După ce a apărut n-rul revistei noastre, în care era tipărită, un prieten al redacției ne-a spus că «Unchiul din America» par'că-i aduce aminte de ceva de o bucată cetită cândva. Noi nu ne-am emoționat deloc. În literatura română, pe care, prin meseria noastră de scribi, o cunoaștem destul de bine, știam că nu există nimic, care să semene cu «Unchiul din America», iar în vreo literatură străină era *imposibil* să fi găsit d-l Cezar Petrescu mica *noastră* burghezie, cu felul ei de vieată *particular*, sărăcia noastră și tribulațiile noastre în sărăcie, dăscălimea *noastră* și psihologia ei *specială*, tabloul unic al iarmarocelor noastre, cu indiciile speciale celui dela Roman, de unde e d-l Cezar Petrescu, — în sfârșit vieată, atmosfera și *stilul* atât de naționale, atât de *moldovenești* din «Unchiul din America».

Pagini de viață atât de în tradiția prozei moldovenești nu puteau fi decât originale.

Subiectul? Ah, «subiectul»! Ce soartă mai are și el în discuțiile noastre literare! «Artiștii» îi neagă orice importanță — căci totul e «arta» d'ăia sunt ei «artiști», afară de cazul când poți «da la cap» adversarului. Atunci subiectul capătă o importanță colosală — ca la «proști», ca la *illettrés*. Noi, care nu suntem atât de suprafini, nu disprețuim subiectul. E și el ceva. Dar numai ceva. Căci nu-l confundăm cu «invenția». Altfel, Anna Karenin ar fi «plagiată» după... după toate romanele anterioare cu acelaș subiect, și toate romanele posterioare cu acelaș subiect — după toate romanele anterioare cu acelaș subiect, inclusiv Anna Karenin.

Aceasta nu e o pledoarie în favoarea d-lui Cezar Petrescu, căci subiectul nuvelei, sale dacă seamănă, *la un moment dat*, cu subiectul nuvelei lui Maupassant, e totuși *altul*. În nuvela d-lui Cezar Petrescu e un «unchiu din America», dar rolul lui intervine târziu și secundar, și «unchiul din America» e juxtapus. — Vieața bogată și variată, ca personagii, medii și situații din nuvela d-lui Cezar Petrescu, rămâne și dacă scoți pe «unchiul din America». Dar dacă scoți pe unchiul din America» din nuvela lui Maupassant, nu mai rămâne *absolut nimic*, — D-l Cezar Petrescu utilizează pe unchiu, numai ca o resursă, ca ceva care ar putea *îmbunătăți, la un moment dat*, starea căsniciei nouă a fetei lui Mogrea. Decepția tinerei căsnicii proiectate putea să vină perfect, și cu efect asemănător în economia nuvelei, *din oricare alt désappointement*. La Maupassant *toată nuvela e «unchiul»* și, fără el, nu puteau rămânea nici două rânduri din nuvelă. — La Maupassant, dela început și până la sfârșit e *asteptarea unchiului din America*. La d-l Cezar Petrescu, târziu de tot, la urmă, când sărăcia post-răsboinică amenință căsnicia proiectată, îi vine tatălui în gând că ar fi bine ca fiică-sa să scrie unchiului din America s'o ajute. — La Maupassant, toate cele douăsprezece pagini mici sunt «unchiul din America». La d-l Cezar Petrescu, din cele douăzeci și trei pagini mari de revistă (deci de trei ori mai mult decât la Maupassant) numai în trei e vorba de unchiu, dar și în ele nu numai de el. (Adversarii, «rezumând» nuvela d-lui Cezar Petrescu, au stăruit copios și disproporțional asupra «unchiului» și au trecut, — făcând sau la unele pasagii ricanând, — asupra restului, adică asupra însăși creației d-lui Cezar Petrescu — bună sau rea, liber oricine să creadă cum îi tae capul).

Dacă ar fi numai un unchiu bogat în America n'ar putea fi vorba nici măcar despre vreo influență inconștientă asupra d-lui Cezar Petrescu. Ce Dumnezeu, cine nu știe de «unchiul din America»?

Dar «desnodământul» asemănător (deși în alte condiții) — întâlnirea unchiului pe neașteptate, sărac, scăpătat din prosperitatea care făgăduise mult, și ciuda împotriva lui că a înșelat speranțele — dovedesc că d-l Cezar Petrescu a cetit cândva, ori a auzit dela cineva istoria cu unchiul și, printr'un fenomen atât de cunoscut și frecvent de «memorie falsă», istoria asta s'a amestecat în procesul de concepere a nuvelei sale. De aici și caracterul de juxtapunere al episodului cu «unchiul». Așadar, dacă e ceva în clădirea d-lui Cezar Petrescu luat de aiurea, nu e nici materialul nici stilul, nici dimensiunile, nici destinația edificiului. E numai un detaliu, o coloratură senzațio-

nală — care pe noi, s'o spunem drept nici nu ne încântă superlativ, căci dă unei bucăți profund umane și de o tonalitate estetic ternă, nu știm ce notă anecdotică. Fără influența inconștientă a istoriei cetită. În Maupassant ori auzită dela cineva — și cu o decepție a familiei Mogrea provenită din ceva mai obișnuit în viață, — nuvela d-lui Cezar Petrescu și-ar fi păstrat mai bine caracterul ei umil-tragic.

Ne pare rău că cruciata pornită împotriva d-lui Cezar Petrescu producându-se când numărul de față al revistei era aproape gata, n'am avut puținta să traducem nuvela lui Maupassant, pentru ca cetitorul să facă el însuș comparația, — ceea ce ne-ar fi dispensat pe noi de discuția de mai sus.

Cetitorul ar fi văzut puținul spațiu ocupat de «unchiul din America» și caracterul de juxtapunere al acestui unchiu — juxtapunere la micul roman din viața noastră de provincie, care e în realitate nuvela d-lui Cezar Petrescu. Cetitorul ar fi văzut că, pentru desnodământ, care, într'o nuvelă, trebuie să fie, în adevăr, senzațional într'o măsură oarecare, d-l Cezar Petrescu ar fi putut întrebuința orice altă speranță înșelată, de pildă o rudă îndepărtată, bogată și bolnavă, un bilet la o lotărie care avea să se tragă atunci, sau mai știm ce. Dacă redacția ar fi băgat de seamă asemănarea acestui desnodământ cu nuvela lui Maupassant, ar fi propus d-lui Cezar Petrescu să-și sacrifice din timp și, lăsând nuvela, — adică tipurile și scenele din viață, — neschimbată, să introducă o altă speranță înșelată. (Dacă autorul acestor rânduri n'ar fi lipsit din Iași, când s'a tipărit această nuvelă, poate ar fi propus această schimbare d-lui Cezar Petrescu).

Știm bine că dușmanii literari și politici ai d-lui Cezar Petrescu vor continua... La noi, se întrebuințează mijloace foarte ieftine în «discuțiile» literare. Invinuirea de plagiat e cea mai ieftină. L'a prins! L'a prinseră! Atâta știe cetitorul vulgar — și criticii, siguri că acest cetitor formează majoritatea publicului, cultivă cu ardore această stare de suflet. Cine n'a fost la noi învinuit de plagiat? Și Caragiale, și Sadoveanu, și Brătescu-Voinești, și însuș Eminescu (Eminescu a fost plagiatorul lui Platen, Lenau, Heine. Un rege al plagiatului!)

Molière, marele «plagiator» spunea: «Je prends mon bien où je le trouve». În Franța, unde a rămas ceva din psihologia asta, se striga mai greu: plagiat! Un adversar literar și de idei al lui Anatole France, Michaut, a scris un volum despre împrumuturile marelui scriitor, dar nu a îndrăznit să-l facă hot.

D-l Cezar Petrescu, care a reușit prin talentul său remarcabil să-și facă un loc de frunte și deci invidiat în literatură; care, ca ziarist, atacă în dreapta și în stânga, iar ca «tradiționalist» în literatură ofensează multă lume necăjită — să fie sigur că nu va fi cruțat.

Dar cum Dumnezeu n'au simțit adversarii săi că nuvela, pentru care îl sfârtică, conține pagini din cele mai prestigioase din literatura noastră în proză? Ei se laudă că au mai «descoperit» și alte delictive ale d-lui Cezar Petrescu. De ce n'au început campania cu unul din ele? Ori n'au avut încredere în caracterul delictuos al acelor delictive?»

(Viața românească No. 12. An. XV, p. 366 — 369).

D I N V E C I N I I A P R O P I A Ț I  
ALEXANDRU BLOK

de

G. M. Ivanov

UN copil pierdut — așa îl numise, nu ca să-l mustre și nici ca să-l definească, poetesa Zinaida Hippus. Cuvântul însă era spus la timp și cuprindea un adevăr: Blok se rătăcise între două realități: vieța și visul. Cei ce au văzut în el pe strălucitul «Făt-frumos» — l'au înțeles mai mult. Căci poetul Blok întrupa magica realitate a unei plăsmuii ale inchipuirii și era mai pre sus și în afară din vieța noastră de toate zilele. Vieța și creațiunea lui poetică erau una — senzația realității dispărea în talazul luminos și iluminator, ce venea din lumea de dincolo de cele cinci simțuri. Poezia lui nu se înțelege cu mintea; ea răsare din adâncurile deschise ale sufletului cotropit de frumuseța viziunilor sale.

A fost atât de poet și atât de înzestrat de Dumnezeu, încât la vârsta de 10 ani, ca acei copii din cărțile înțelepciunilor vechi, începe să «grăiască» — adevărurile cu cari a venit de dincolo:

Ante lucem: Un volum de versuri rostite între 10 și 12 ani. Ce vroia un copil de 10 ani? Să străluciască!

«Insăș soarta mi-a urzit —

Cu o sfântă cutremurare

Să strălucesc în fața porților Idealului

Cu a mea innourată față.

Și numai seara — spre Cel prea Dulce

Mă avânt cu mîntea-mi pământească,

Și plin de teamă nepământească

Ard de al poeziei foc».

Prea frumoasă Doamnă. Cine e această prea frumoasă doamnă, care există și pe care el nu o vede, care e departe deși îi stăpânește sufletul, care îl duce fără să-i spună unde și îl încântă cu încântarea înălțătoarelor suferinți?

«Oare tu m'ai aștept la asfințituri?

Și mi-ai aprins luminile? Și mi-ai deschis ușile?»

E iubita lui, e năzuința lui, e visarea și Rusia lui — aceasta prea frumoasă Doamnă, înainte căreia poetul Blok își închină genunchii, fața și geniul

El iubește, și în același timp mărturisește:

«Am înțeles sensul năzuințelor tale —

Iți taiu calea eu.

Focul dorurilor supra pământești

Iți saltă pieptul fecioresc».

Iubita lui e fantomatică. El iubește umbra care stă idealizată, eternă și esențială înapoia Fecioarei celei reale.

«Să uităm sgomotul de prin dealuri.

Arată-mi-Te fără mânie,

Fecioară tainică, Fecioară de Asfințit

Și împreunează cu foc ziua de azi cu cea de ieri.

Eu te presimt. Trec anii alătura de noi —

Și neîncetat Te presimt tot în același chip.

Dar întregul orizont e în foc,

Și e aproape ivirea Ta,

Să nu trezești o dărză bănuială

Schimbându-ți în sfârșit obișnuitele trăsături.

Departe ești, acum ca și înainte,

Eu nu pot găsi țărnițele natale.

Tristețea mea e străină sfînteniei Tale,

Și sufletul meu nu îți e Ție scump.

Gerul crunt e puterea Ta cea sfântă.

Infocarea nedumnezeiască nu e pentru locurile

Chiar dacă uitarea și mormântul e pentru iubire,

Deasupra mormântului, Tu ești templul strălu-

[sfinte  
[citor.»

Ca poet rus trebuia să fie maximalist, un vis trebuia să fie împlinit în toată plenitudinea lui: «Vieța e frumoasă», zice Blok. De ce să trăiască poporul acela sau omul acela care în taină a încetat să creadă în totul? Care e decepționat de vieța, și care trăește «din mila» ei? Care crede că a trăi «nu e cu totul rău, dar nici prea bine», fiindcă totul își urmează calea... Nu trebuie să cugetăm așa; iar cel care cugetă așa nu trebuia să trăiască. E ușor să mori; poți muri fără dureri, și mai ales acum în Rusia, ca niciodată: poți muri fără popă; popa nu te va obijdui cu mituirea înmormântării.

Face să trăești numai așa ca să stabilești nemărginite cerințe față de vieța: totul, sau nimic; să aștepti lucrul visat; să crezi nu în «ceea ce nu există în lume», ci în ceea ce trebuie să fie în lume; chiar dacă aceasta nu există în prezent și mult timp nu va exista. Insă vieța ne va da aceasta fiindcă ea e frumoasă».

Nu e numai o concepție de optimism ridicat la apogeu în lumea mistică a lui Blok, — cine înțelege sensul celor spuse, vede că această nemărginită cerință e îndreptată către prezentul Rusiei. El o vrea în toată frumusețea ei, oricât ar fi ea de nenorocită și zdrențuită. Poetul nu se sperie de întunecimile în care se găsește ea, căci ziua va veni când ea își va arăta mândrețea.

«Rusie, cerșetoare Rusie,

Izbele cenușii ale tale

Cântecele tale vânturoase

Imi sunt ca lacrimile dragostei d'întăiu».

Și când se găsește la marginea ispitei, el îi zice—

«Nu te vei prăpădi, nu vei peri —

Oricărui vrăjitor ai da

Frumusețea ta rășboinică».

Această Rusie, neîncetat iubită de el, veșnic alta, veșnic umblând fără rost prin răspântiile soartei sale pământești, îl întristează, îi smulge lacrimi; ca pe o dragoste muștrată — el o îndepărtează — iubind-o și mai mult, — de la inima lui:

«De vitejii, de isprăvi, de slavă

Uitam pe pământul îndurerat

Când chipul tău în ramă simplă

În fața mea pe masă strălucia.

Dar ciasul a venit, și tu ai plecat din casă.

Am asvârlit în noapte inelul testamentar.

Ți-ai închinat soarta altuia —

Și eu am uitat fața ta frumoasă.

Zburau zilele, învărtindu-se în roiu blestemat..

Vinul și patima îmi chinuiau vieța...

Și mi-am amintit de tine în fața iconostasului

Și te-am chemat ca pe tinerețea mea...

Eu te-am chemat, dar tu nu ți-ai întors fața,

Eu lacrimi am vărsat, dar tu nu te-ai îndurat.

În haină albastră te-ai învelit cu tristețe

Și ai fugit din casă în noaptea umedă.

Nu știi, unde adăpost pentru mândrețea ta  
Ai găsit, tu gingașa mea, tu scumpa mea...  
Eu dorm adânc, visez haina ta albastră,  
In care tu ai fugit în noaptea umedă...  
Și nu voi mai visa de gingășii, de slavă,  
Totul a trecut și tinerețea a trecut!  
Căci chipul tău în rama lui cea simplă  
Cu mâna mea l'am ridicat de pe masă!»

Există un hotar pentru toate: poetul decepționat  
de nestatornicia iubitei sale — Rusia — se resemnează și așteaptă:

«Tu ai plecat și eu în pustietate  
Mi-am lipit fața de nisipul ferbinte.  
Însă cuvântul mândru de acum încolo  
Nu îl va putea rosti limba mea.

De ceace a fost, ne regretând,  
Am înțeles înălțimea ta:  
Da. Tu ești Galileia natală  
Pentru mine, neînviatul Hristos.  
Un altul poate să te mângâie,  
Un altul să înmulțească ademenirea sălbatică:  
Fiul Omului nu știe  
Unde să-și plece capul său».

Versuri scrise după întâia revoluție. Blok pe  
atunci foarte tânăr — era un Cavaler al iubitei sale  
Rusii. Însă «un altul» a ademenit-o și i-a desbrăcat  
strălucirile revoluționare. Din aceasta stare socială  
— adică dintr'o revoluție care a înșelat — și din  
sentimentul său de amărăciune, trebuia să se iasă:  
să se ajungă la o nouă viziune, să se aștepte o  
nouă revoluție.

«Trebuie să iubim Rusia, — se adresează Blok  
întregei intelectualități amăgite, — trebuie să dăm  
o raită prin Rusia, cum a scris Gogol înainte de a  
muri. Dar cum să ne iubim frații? Cum să ne îndrăgostim  
de oameni? Sufletul vrea să iubească  
numai ce e frumos, iar bieții oameni sunt atât de  
nedesăvârșiți, și au lucruri atât de puțin frumoase!  
Cum să ajungem la aceasta? Mulțumii lui Dumnezeu  
că sunteți ruși. Pentru fie care rus se deschide  
acum (an. 1908) calea aceasta, și aceasta cale  
este însăși Rusia. Dacă rusul se va îndrăgosti de  
Rusia, se va îndrăgosti și de tot ce se găsește în ea.  
Spre dragostea aceasta ne conduce acum însuși  
Dumnezeu. Fără durerile și suferințele, cari într'o  
mulțime atât de mare s'au adunat în ea și de care  
vinovați suntem numai noi, nimeni nu ar fi simțit  
față de ea compătimire. Iar compătimirea e începutul  
iubirii. Mănăstirea noastră este Rusia! Îmbrăcați-vă,  
în minte, cu rasa sihăstriei și omorându-vă pe sine  
pentru sine, nu însă pentru ea — pașiți să vă luptați  
în ea. Acum ea își chiamă fiii cu mai mare glas decât  
oricând înainte. Sufletul ei e în suferință, și se aude  
țipătul durerii ei sufletești. Scumpul meu! sau inima  
ta e fără simțire sau nu știi ce este Rusia pentru rus!»

Intelectualitatea rusă înțelegea apăsarea profetică  
a acestei voci dumnezeiești. În fața tuturor — nu  
departe, nu peste vremuri, ci în sânul zilelor de  
mâine, pașia Revoluția.

Și iată că a venit. Când însă zâmbetul ei se prefăc  
tuor într'un rânjet de fiară turbată, toți se speriară  
și tuturor li păru rău. Blok încununat de neasemănată  
slavă, striga întregei intelectualități:

«Nu vă turburați. Credeți că se poate prăpădi măcar  
o fărâmiță din ceace e cu adevărat prețios? Am iubit  
puțin, dacă devenim lași pentru lucrul iubit. Iubirea  
desăvârșită alungă frica. Nu vă temeți de dărâmarea  
cremlinilor, a tablourilor, a cărților. Trebuie să le  
păstrăm pentru popor; însă perzându-le, poporul nu va  
pierde totul. Palatul stricăcios — nu este palat. Cremlinul — ras de pe suprafața

pământului nu este Cremlin. Împăratul, rostogolindu-se  
de pe tron nu este Împărat. Cremlin e inimile noastre,  
împărații sunt în capetele noastre. Formele cele  
veșnice, arătele nouă, ni se iau împreună cu inima  
și cu capul.

«Ce ați crezut? Că revoluția este o idilă? Că nimic  
nu sfărâmă creațiunea în calea ei? Că poporul este  
«drăguțul mamei cumișel»? Că o sută de pungași  
ordinari, de provocatori, de huligani, de oameni cărora  
le place să-și încălzească mâinile la focul din  
prejur nu vor cerca să puie mâna pe ceace stă rău?  
Și, înșfârșit, credeți că «fără sânge» și «fără  
dureri» se va încheia desbinarea de veci între osul  
«alb» și «negru», între cei cu carte și cei fără,  
între intelectualitate și popor? Nu oare voi ar trebui  
să fiți deșteptați de «somnul cel de veci»? Nu oare  
vouă trebuie să vi se strige: «noli tangere circulos  
meos»? Căci voi puțin ați iubit, dar se cere mult  
dela voi, mai mult dela ori și care. În voi nu a existat  
sunetul de cristal, acea muzică a iubirii, voi ați  
ofensat pe artist — și prin artist ați ofensat însăși  
sufletul poporului. Iubirea face minuni, muzica  
vrăjește fiarele. Iar voi (toți noi) ați trăit fără  
muzică și fără iubire. Duhul e muzică. Odinioară  
Demonul a poruncit lui Socrate să asculte duhul  
muzicii.

«Cu tot trupul, cu toată inima, cu toată conștiința  
ascultați Revoluția!»

Încă mai mult — Blok a văzut pe Hristos înaintea  
ei, deasupra ei, ca o lumină, ca o sinteză, ca o realizare.

Într'o noapte de iarnă, Blok a scris pe «Cei doisprezece».  
Cel mai luminat și curat om a îndreptățit revoluția.  
Așa a crezut toată lumea. Atunci Blok a fost sincer.  
Revoluția e o muzică. Ritmul ei pentru el era ceva  
mai real decât ideea centrală. Dar fața, aceasta  
urită față a ei? — Blok încă nu o văzuse căci  
înaintea ei, el vedea pe însăși Hristos:

«Cei doisprezece: —

Calcă 'n pas marțial.

În urma lor — un câine flămând,

Înaintea lor cu steag însângerat,

Și deasupra viscolului, nevăzut,

Și de gloanțe, neatins —

Cu pas ușor — deasupra viscolului

Cu un șir de mărgăritare —

Cu o cunună albă de roze

Merge însuș Iisus Hristos».

Blok era însă om, și om constituit. Revoluția pentru  
el nu a fost o muzică. Înaintea soldaților roșii nu  
mergea Hristos. Un Cremlin nu se poate doborî  
dintr'un chef de beție. Un suflet nu se poate călca  
în picioare de dragul deosebitelor senzații. Și mai  
ales nu se poate:

«Hai, hai, Libertate,

Libertate fără cruce...»

Această Revoluție nu fu o prea frumoasă, ci o  
prea urită arătare Revoluția fu ceace fu — o moarte.

«Eu de mult năzuiesc spre tine,

Din curatele și pașnicile țări ale cerului.

Fumul aspru orașenesc mă învăluie

Ca într'o șubă murdară.

Sârmele telegrafului îmi taie mâinile.

O, nu mă mai numi cu diferite nume —

Am un singur nume.

O, nu mă mai căuta acolo sau aiurea —

Eu sunt aici».

Aici, foarte aproape de ea, — de prea frumoasa?  
sau de prea urita Doamnă? — care de data aceasta  
nu l-a înșelat, nu l-a îndepărtat, nu l-a chinuit.

Blok a murit de foame în cețurile Petersburgului  
și în împărăția Morții în primăvara anului 1921.  
Taina lui, Doamna lui, cea din urmă, a fost Moartea.

# SCRISORI FRANCEZE DIN BELGIA

## PROZA, CRITICA, REVISTELE

de

Roger Avermaete<sup>1)</sup>

### PROZA?

Belgia a fost întotdeauna plină de povestitori. Toți Valonii sunt sfătoși și toate povestirile lor au un aer familiar. Găsești în ele omenie, cinste, atmosferă provincială. Se fac fără multă osteneală, și, cred, ca o odihnă, pentru simpla plăcere a autorului. Să-i lăsăm la o parte, pe acești soi de povestitori, la poveștile lor fără adâncime.

Din norocire sunt și alții de prozatori. După Georges Eckhoud, bătrânul care e veșnic tânăr, trebuie să ne descoperim în primul rând, înaintea lui André Baillon, ale cărui începuturi târzii au făcut mare valvă. «Moi, quelque part» și «Histoire d'une Marie» sunt cărți care rămân. Cu unele lipsuri fără îndoială, dar de o viață atât de intensă și de personală, în ciuda subiectelor din cale afară de banale, că nu poți decât să te închini. Baillon nu născocoște nimic. Povestește umila viață de toate zilele. Se povestește pe el însuși. Atăta-i tot, și-i minunat.

O altă apariție după războiu. Jean Tousseul. Acest fost muncitor, schițează întocmai ca Baillon viața neînsemnată din fiecare zi. Și el povestește numai ce a văzut; — și de aici avem două culegeri de nuvele puternice, sfâșietoare și pline de omenesc. Pierre Broodcoorens a rămas la școala naturalistă a lui Camille Lemonnier. Are suflul epic care priește marelor fresce ale popoului flămând. Se poate învinui arta sa că e numai și numai plastică, fără viață lăuntrică. Dar are dragoste pentru tot ce e umil, pentru vagabonzi, pentru cei scoși de sub apărarea legii, pentru toată fauna aceasta primitivă de lume necăjită, și pentru asta se cuvine să-l amintim aici, la loc de frunte.

Paul Colin (astăzi director al revistei pariziene Europe N. R.) a scris un roman inegal, cu tendințe sociale: Le Cadran Solaire.

Nu cunosc decât o singură carte belgiană de războiu, în proză, care să merite a fi pomenită. «La Boue des Flandres» a lui Max Deauville. E o simplă notație, fără literatură.

Romanul colonial are un reprezentant onorabil, Herman Grégoire, care a semnat «Le Feu dans la Brousse». În sfârșit prozatorul foarte personal și stilist meșter, Franz Hellens, cu opera sa de fantezii și de intelectualism foarte modern. Puțin înrudit cu Hellens, în povestire, dar prea înclinat către artificiu ar fi René Vaen, tăcut de o bucată de timp. Se anunță cu mari făgădueli Albert Sauvenier și Georges Bohy. Ar fi să mai amintesc pe Horace Van Offel și A't Serstevens, cari de mult își fac cariera în Franța, și cari prin urmare, se pot numi tot atât de mult francezi ca și Dumur-ii și alți Binet-Valmer-ii, socotiți printre primii patrioți ai Franței și Navarrei.

<sup>1)</sup> Vezi «Gândirea» No. 13, Anul II, unde d. Roger Avermaete, directorul revistei și editurii de artă «Lumière» din Anvers, în altă scrisoare, lămurăște îndrumarea de azi a literaturii belgiene în genere — și mai amănunțit curentele din poezie. (N. R.).

În teatru, un nume doar, unul singur, dar care merită să fie spus: Fernand Crommelynck. A fost fluerat în Belgia. L-am exportat. El a triumfat. Aceasta ne mângâie de marfa proastă pe care și pe aceea, am trimis-o peste granițe: Francis de Croisset, Henry Kistemaekers, J. F. Fenson, etc.

\* \* \*

Puțini critici și esești.

Paul Colin e unul dintre aceștia, pătrunzător. Unul din puținii belgieni (nu exclud pe intelectualii din această numărătoare) — care să fie într'adevăr european. Dintre scrierile sale au apărut; o excelentă lucrare asupra Belgiei de după războiu, un bun tablou al tinerii literaturi franceze, o carte asupra lui James Ensor și note despre impresionism. Leon Chenoy a făcut să se vorbească, după o carte asupra lui Stendhal și alta asupra conștiinței lirice. Léon Debatty rămâne fără îndoială cel mai temeinic dintre criticii noștri literari și cel mai spiritual. Acest bun catolic, care propovăduște în literatură ide foarte conservatoare, are drept aici la o mențiune, din cauza spiritului său dușman bisericuțelor. El e acel care a avut marea îndrăzneală acum vre-un an și ceva, să învinuiască de plagiat pe Conte Carton de Wiart, vechiu prim-ministru, membru al Academiei și unul din șefii partidului catolic. Vă închipuiți strigătele de indignare. Bietul critic s'a trezit fără subsol la gazeta foarte cuminte unde oficia în fiecare săptămână. Dar cum are dinți puternici și ghiare, și știe să le întrebuințeze, s'a apărat cu îndârjire. Gazetele foarte neliniștite, s'au silit să înăbușe lupta în care acest îndrăcit Debatty, aducea la fiecă lovitură, învinuiri din ce în ce mai hotărâte. Debatty a scris de altfel, asupra «Academiei noastre», o carte spirituală și stufoasă, ceea ce dovedește că subiectul cel mai adormitor cu puțință se poate trezi sub înțepătura unui condeiu viu.

Alți esești Charles Plisnier și Paul Neukuys; unul om politic, celălalt literat. Micile lor lucrări sunt lipsite mai ales de idei originale. Pe planul artelor plastice, să însemnăm încă pe André de Ridder (Etude sur le Fauconnier), Maurice Castel (Esthétique) și P. G. Van Heckte, toți trei devotați artei moderne. Cel din urmă cu mai multă bunăvoință decât adevărat simț critic.

\* \* \*

Revistele care s'ar cuveni în chip firesc semnalate aici, fiindcă înfățișează viața vie a unei mișcări intelectuale, nu sunt nici acum numeroase, căci toate pier din lipsa de interes a publicului. Unele meritau totuș o soartă mai bună. Regretăm și acum, mai cu seamă dispariția unei publicații ca «L'Art Libre» Să dai în fiecare lună, o documentare bogată din toate unghiurile Europei, nu era un lucru de puțin preț, și a fost, fără îndoială, meritul lui Paul Colin, de a fi izbutit aceasta trei ani fără întrerupere. Signaux,

(Hellens) Demain, (De Clercq) Hélianthe (Van Gindertael) Au volant (Bourgeois) și Haro, au contribuit, în diferite chipuri și cu mijloace diferite la avântul unei arte tinere.

Lăsăm la o parte însă publicațiile dispărute pentru acele care mai luptă încă.

«Lumière»: internațională și internaționalistă caută o sinteză a tuturor manifestărilor artei îndrăznețe dar controlabile. În literatura ce publică abundă humaniștii. «Le Disque Vert» (unde s'au publicat și articole asupra literaturii românești de un compatriot al vostru d. Cezar Petrescu) se desinteresează îmi pare de problemele sociale. Țintește deasemenea în literatură la o sinteză, dar cu hotare mai sigure și cu o aplicare către intimiștii-fanteziști. «Créer» a lui Petronio, păstrează mijlocia între «Lumière» și «Disque Vert». «Ca Ira», care nu mai apare decât din când în când, a pornit dela humanism ca să ajungă la salturi dadaiste. «La Nervie» după ce a fost de un eclectism zăpăcitor, se purifică în vremea din urmă, fără îndoială sub îndrumarea co-direcției sale franceze. Toți poetașii și toate poetesele din micile saloane de provincie au fost îndepărtați. Dar ce va zice stăpânirea? Căci stăpânirea trebuie să fi acordat un ajutor bănesc revistei «La Nervie», tocmai ca să o îndemne astfel, să publice rodul nopților albe de chinuire ale acestor poetași și poetese de provincie. Gândul la «ajutorul bănesc», mă fac să-mi amintesc și de «La Bataille Littéraire» foarte amestecată. Genul mumie, dealtfel reprezentat la direcția acestei reviste de Alex. Pasquier, face încă îndestule ravagii. Alături de acestea se tipăresc însă lucruri de adevărată însemnătate. Oare tot guvernul să sprijine și anumite elucubrațiuni naționale? Căci e adevărat că guvernul sprijină un număr de reviste.

Induioșătoare grijă, nu e așa?

În adevăr, în anul trecut, 226 periodice au fost onorate pe temeiul titlului «literar și artistic» cu sprijinul guvernamental, ce ajunge până la subscripții de 6.000 fr. sau 335 abonamente! Dar nu e locul să credeți că au fost ajutate numai revistele literare. Se găsesc chiar printre ele «Analele de biologie lacustră» cu 10 abonamente! Iar dintre cele literare, cele mai de preț au fost uitate — cum se întâmplă pretutindeni unde guvernele îngrijesc de arte.

\* \* \*

Iată-mi inventarul sfârșit. Cam sumar, dar limpede cred.

Incheiu.

Belgia este pentru literatura franceză o provincie care nu e de disprețuit. Hotarul politic desparte mai puțin decât odinioară literații noștri — bine înțeles e vorba de acei care merită — de suflul literaturii franceze, ce bate la Paris. Nu mai suntem cantonați în regionalismul literar, descriptiv și nesfârșit; dar ne-am ferit și de a cădea în imitație slugarnică.

Cu toții luăm parte la aceeași viață.

Toți cei numiți mai sus, cu toate antagonismele particulare, cu toate certurile și învrăjbirile, sunt frați întru aceeași luptă. Țintele personale diferă, dar ținta comună e una: să slujească arta vie într'o țară unde mumiile se întâlnesc la fiecare răspântie publică.

Și dacă unii, la rândul lor, vor încremeni în atitudini hieratice, asta are puțină însemnătate. Pornirea e dată. Glasuri noi vor chema atunci viața dintre mulțimi.

## CRONICA ARTISTICĂ

### EXPOZIȚIILE DĂRĂSCU ȘI TONITZA

de

Oskar Walter Cisek

**P**UȚINE expoziții de pictură văzute la București au avut o unitate picturală atât de definitivă ca aceea a d-lui Dărăscu. Pânzele înșirate în Sala Mozart au cuprins cu aceleași mijloace un întreg dintr'o atmosferă. O concepție eminentemente picturală transformă pojghița de culoare a materiei în atmosferă cadentată. În prima clipă, adâncimea spațiului suferă par'că din cauza aceasta. Aceleași tonalități de colorii dau par'că aspectul unui tapet uniform, rareori rupt de o lumină trandafirie sau portocalie. Și ne-ar place să credem că tocmai această lumină, revărsată peste ziduri, prin ramurile unui copac sau pe chipurile orientale din Balcic s'a născut din pasiunea cea mai caldă a artistului. (Nu poate fi vorba în cazul acesta de efecte eftine, de un strigăt vulgar și exterior al coloriei).

D-l Dărăscu e un pictor care posedă un nivel înalt. E uneori chiar prea uniform în virtuozitatea și în maniera sa, care totuși e susținută într'un mod firesc de o forță intuitivă. Menținând însă această manieră s'ar putea ușor întâmpla ca materia să se prefacă în fața ochilor noștri în cretă și în pulbere colorată. (E aceasta numai o presupunere, care rezultă chiar din felul picto-

rului de a potența atmosfera și de a îmbiba pământul Balcicului cu lumină). Am cere mai multă libertate și mai puțină socoteală intelectuală în mânăuirea penelului, căci numai astfel acest pictor atât de superior în calitățile sale ar putea deveni cu drept cuvânt un pictor mare. Îngrămădite la un loc, pânzele lui Dărăscu pierd din nefericire mai mult decât tablourile altora, mai puțin valoroși. Cred că tocmai unitatea de atmosferă, mai puțin variațiunile restrânse ale manierei picturale, influențează asupra acestui fapt. Și atunci când stilizarea va fi și ea mai liberă, iar în același timp numai proiectarea directă a vigoarei intuitive ce trăește în multe din pânzele lui Dărăscu, acest pictor va ajunge, de sigur, unul din cei mai reprezentativi. Expoziția din Sala Mozart a fost de pe acum o realizare neobișnuit de sănătoasă în ce privește mentalitatea picturală din țara noastră.

Vorbele «...trup de cenușă și ochii cărbuni...» dintr'o poezie scrisă de Adrian Maniu, înseamnă o definiție literalmente exactă pentru arta lui Tonitza, care a evoluat puțin în ultimii patru ani. Tonitza e una din puținele figuri interesante între pictorii contimporani, dar și ultima sa ex-

poziție descoperă mai multă intelectualitate decât intuiție, astfel că simplitatea rămâne o pseudo-simplitate, desprinsă par'că dintr'o atmosferă interioară de fin de siècle. (Și aceasta, de sigur, n'a fost intenția pictorului care, cred, n'ar vrea să aibe nimic comun cu Beardsley sau cu Marcus Behmer). Prea multe intenții venite din afară se răsfrâng în maniera lui Tonitza, în această rețetă de interpretare. Pictura lui Tonitza nu înseamnă o mască pentru un chip sângerând, ci pentru o fire diferențată, neastâmpărată, dar și subminată de intelectualism, îndepărtată de seva pământului. Elementul linear nu e destul de proaspăt, nu e cătuș de puțin primitiv. (Câteva excepții înseamnă o potecă pentru plecarea din acest domeniu). Colorile ce vorbesc «con sordino»

și sunt așternute în planuri mari se unesc în acorduri rotunjite. Atmosfera acestei picturi «noui» e par'că plină de fum și de miros de levănțică. Dar Tonitza va fi nevoit să se lase de diferețele colinde întreprinse în cercul tras de ani de zile în jurul personalității sale. Cercul, neapărat, va trebui să se lărgească. Relevăm aceasta tocmai fiindcă nu avem în fața noastră un începător, dornic de încurajare. Liniile unui nud tratat cât se poate de liber și de capricios, o marină clădită sever din culoarea sobră, precum și elementele de compoziție din toate pânzele expuse ne spun precis că drumul lui Tonitza, înecat azi pe alocurea în mărăciniș, se va deschide larg.

## D R A M A Ș I T E A T R U L

### «NĂLUCA», DUPĂ CALDERON DE H. V. HOFFMANNSTHAL IN TRADUCEREA D-LUI EM. CIOMAC

de  
on Marin Sadoveanu

«**L**A dame duende» — «Dame Kobold» — «Năluca»; doi autori, trei nume, un împrumut și o moștenire!

Țesătură mărunță și copilăroasă, poate cu tâlc: într'o noapte neagră, la un colț de stradă medievală, Don Manuel întâlnește pe dona Angela ispititoare și misterioasă ca o nălucă. Întâmplarea face ca don Manuel să fie găzduit în urmă, chiar în palatul în care dona Angela locuiește împreună cu frații săi: Don Juan și Don Luiz. Și e așa de ciudată întâmplarea încât Don Manuel și dona Angela au camerele alăturate, despărțite numai de un zid boclucaș, cu o intrare tănuită, prin care circula, pentru încurcarea țărilor, Izabela, subretă ghidușă a Angelei. Toate acestea spre desesperarea lui Cosme, valetul fricos și bețiv al lui Manuel.

Personajul principal: Zidul, care după voie ridică un braț sau altul, adăpostindu-ne când la dreapta, când la stânga lui, la dona Angela sau Don Manuel, dând astfel Angelei prilejul să pară nălucă — o, fermecatele intruchipări pe care le ia viziunea dragostei, don Manuel! — lui Don Luiz să fie erou, lui Cosme fricos, săbiilor să lupte, unui coș de rufe să intre în joc, muzicei să cânte, banilor să sboare, cenușei să vie și să intre 'n pungă...

Totul se sfârșește cu trei cununii și un epilog. Farsa aceasta, a moștenit dela părintele său, Calderon — urzeala sănătoasă țesută din comic de situații. Câte o licărire numai pune un semn distinctiv pe fruntea fiecăreia din aceste păpuși.

Calderon, abia de îndrăznește în «La Dame duende» ca și în celelalte ale lui comedii, să facă un lucru pe care nu numai că-l acoperă în dramele sale, dar îl și preamărește: să satirizeze galanteria și mai ales cavalerismul spaniol.

Exemplul dat cu o generație mai înainte de Cervantes cu al său «Don Quichote», Calderon pare-se că se ferește să-l imite, presărând numai câteva firimituri. Cauza principală e lipsa de îngăduință pe care epoca sa, mult mai riguroasă, o arăta față de asemenea «libertăți».

Deaceea, independent de puterea lui de creație pe care o are atât în comedie cât și în poezia dramatică patetică, personalitatea lui Calderon ni se înfățișează, în adevăratele ei proporții în

primul rând în dramă, în desfășurarea temelor în care nu e cenzurat.

Procesul acesta complicat precum și formula personalității lui Calderon le lămurește între alții pentru dramă în al său «Der Mensch auf der Bühne», Julius Bab.

Biserica medievală creștină nu a răușit să ne lase, cu toate misterele sale, o dramă în adevăratul înțeles al cuvântului, căci era cu totul lipsită de interes pentru viața omenească. Ea desfășura numai temele, aproape abstracte, ale unei puteri dumnezeiești cari străbat prin omnire. Abia Renașterea va interverti valorile, punând în lumină cultul vieții omenești, năruind atât puternicia catolică. Spiritul acesta pentru un adânc înțeles al sufletului omenească, se va încheia în formele dramei sub mâna lui Shakespeare. El va fi culmea reprezentativă, a concepții celei nouă, a Renașterii. Reacțiunea vechiului spirit, catolică, a cărei citadelă era Spania a căutat să stabilească un echilibru. Și cum nu se mai putea trece peste «eficacitatea formelor artistice» catolicismul opune Renașterii, barocul. «Iar mare poet dramatic al acestui baroc creștin e Calderon».

Deci: Shakespeare—Calderon, două lumi deosebite, două concepții contrarii, unul antipodul celuilalt. Și Bab urmărește pentru uzul actorului, mai ales, analiza aceasta comparativă. Fără accente grave, puțin înzestrată ca satiră, astfel ne-a rămas «La dame duende» din timiditatea lui Calderon și vigilența epocii sale.

Și tema aceasta minoră încape pe mâinile vinezului rafinat Hofmannsthal a cărui întregă artă e făcută din semitonuri și colori degradate.

Ca sentiment, stăpânit de o continuă necesitate de evadare înspre visuri și fantome din trecut, lipsite de consistență, însă smălțuite și încondate; puternic influențat de Oscar Wilde și d'Annunzio, Hofmannsthal, scrie o întregă operă, fără cuprinzătoare adâncimi, lipsit fiind de darul mare creației — Was weis ich denn vom Menschenleben? un vers al său care prețuește cât o mărturisire — izbutind totuși să fie unul dintre cei mari stilști printre scriitorii de limbă germană de astăzi.

Cu acest dar, Hofmannsthal a pus podoabe pe vechile ziduri din «La dame duende» dându-i o

strălucire nouă în «Dame Kobold» — «Năluca», înțelegătoare și prețioasă traducere a d-lui Em. Ciomac — reprezentată la noi.

Piesa transformată astfel, înfățișa pe un trup mic, modelat însă de o mână sigură de meșter mare, un vestmânt amplu și strălucitor.

Pe grinzi șubrede, edificiul impunător dar ușor și plâpând al acestei piese de glumă veche, minunat împodobite s'ar fi schimbat iute în scrum, dacă n'ar fi fost durat de mâna unui vrăjitor: Reinhardt.

«Dame Kobold» pune o subțire problemă de regie, a cărei soluție d-l Soare Z. Soare, regisorul român, a avut bunul gând și cinstea rară să o ia și să o declare pe dea întregul, dela regisorul german.

E mai mult decât o simplă creare de atmosferă. E o intelectualizare a artei scenice care inventă o nouă alcătuire: teatrul naiv, nu primitiv, în mijloacele sale.

## CRONICA MĂRUNTĂ

ANUL cel nou s'a înfățișat intelectualității românești, ca să grăim în stilul alegoric al scoarțelor de almanah, cu două torțe proaspăt aprinse în mâini. Ne-a adus din cea dintâi lună două publicații ce au a lumina besna în care orbăcie, fără îndoială de prea multă vreme, cetitorul de carte din țara aceasta rotunjită, cum spune directorul uneia, ca o pâine dospită. «Săptămâna muncii intelectuale», răsărită din spiritul plin de neastâmpăr și precipitat al poetului Camil Petrescu, și-a înscris în program dela primul număr o sarcină grea peste măsură. Caracterul informativ și critic, care și acela ar fi îndestul pentru a justifica existența unei foi agere și brave e lăsat pe al doilea plan. Publicația urmărește adunarea laolaltă a tuturor breslașilor intelectuali, pentru a crea spiritul și pentru a apăra nevoile de clasă. Gând îndrăzneț și generos — utopică năzuință. Intelectualii până acum, în romantismul lor au putut urzi cel mult ideologii și discipline pentru proletariatul industrial, și prin aceasta chiar, ori prin aceasta mai ales, s'au desolidarizat de noțiunea unei clase a lor, care să-i îngrădească într'un țarc cu sârmă ghimpată. Nu e vorba de individualismul muncitorului intelectual, de concurența de interese ce fărâmițează chiar alcătuirile breslașilor de strictă specialitate, ci e mai ales stă împotriva lipsa de o îndelung răbdătoare educație, de o familiarizare a intelectualului cu acest gând; asprimi ce nu se pot netezi decât departe, în timp. Experiențele de aiurea, — ne gândim mai cu seamă la gruparea «Clarté» — au făcut dovadă. Neîncrederea, ironiile, ba din partea oficiosului comunist, prea cruda execuție, cu care au fost întâmpinate bunele intenții ale confratelui nostru într'u acelaș proletariat al scrisului, sunt de sigur spini care au sângerat prea timpuriu, tălpile drumețului celui mai nou către muntele măslinilor. Foaiă, chiar dacă pe încetul, obosită și desamăgită, și-ar părăsi această primă grijă pentru care a luat ființă, ar avea încă un rost al ei, folositor și statornic, de a informa publicul mare asupra întregii misiuni intelectuale din țară și de aiurea, și de a o sluji așa, trezind luarea aminte a cetitorului între evenimentele din lumea gândului și a artelor, ce nu par la prima vedere însemnate atât cât cutremurele de pământ și schimbările de guvern; și care totuș, asemeni grăuntelui de nisip mișcă pe încetul muntele.

Decorurile care se schimbă în fața spectatorilor de către servitori în livrele, fac impresia unui spectacol de copii în încăperile unui castel. Personajile sunt cumiști, ascultătoare, n'au vorbe grele nici patimi arzătoare. Ceeace importă sunt încurcăturile iar nu simțimintele lor. E un stil de rară simplitate și rafinărie, în acelaș timp.

Meritul mare al d-lui Soare e de a fi «simțit» acest lucru. Atent, harnic și entuziast n'a uitat nici un amănunt, nici un petec din armonioasa mantie de arlechin. În acea ordine de idei, pentru ochiul abil și sigur al regisorului, să nu uităm păpușa de stil atât de bine întrebuințată. Punem cele mai bune nădejdi pe învățătura d-lui Soare.

Dacă experiența cu materialul omenesc, pe care l-a avut la îndemână i-a răușit mai puțin decât cu materialul decorativ, nu trebuie să-i facem o vină. Transporturile sunt lesnicioase; transfigurările imposibile, în câteva zile.

«Cuvântul liber» vede de astădată lumina, sub îngrijirea d-lui Eugen Filotti. Asta ar însemna dela început o garanție de cumpărare în intenții și de onestitate în armele de luptă. Căci «Cuvântul liber» va fi o revistă de luptă. Se pare chiar pe un teren, unde alocurea ne vom găsi sub altă stea. Dar de o asemenea limpezire de credință este nevoie. O discuțiune e întotdeauna un prilej pentru a te lămurii pe tine însuși mai întâi, și pentru a te descoperi tu, cât de aproape ești uneori ca țintă și cât de departe altădată, ca mijloace, de oameni ce-ți oferă pieptul sub scut. «Generația» e o formulă uzată astăzi cât o hârtie de doi lei a Băncii Naționale. A trecut printr'atâtea mâini în cinci ani, de atâtea ori și-a văzut amăgite așteptările și deflorate intențiile cele mai candidе, atât de golită de nădejdi și de stropită de toate noroaiile s'a recules după aceste peregrinări, încât se stränge în ea acum, să-și caute EA prin EA, un drum de izbăvire. Că sunt mai multe căi ce vor fi ducând către acelaș pisc, unde să-și răcoarească plămânii și să-și scuture fruntea eliberată, cu atâtea mai bine, cu atât mai înviorător. Revista d-lui Eugen Filotti înscrie printre cele dintâi deziderate: europeanismul. E o conștiință dela care nu va fi renunțat fără îndoială nimeni, dintre acei teritorialicește aflători astăzi între Capul Finister și braul Uralilor. Dar socotim că la acest europeanism nu se ajunge prin balcanism, și toată «evoluția» noastră de trei sferturi de veac, dacă «evoluție» se poate numi, suferă de această balcanizare. Căci balcanizare nu înseamnă circumscrierea geografică aici, în vecinătatea peninsulei unde fierb toate încrucișăturile de neamuri asiatice și mediteraniane, ci e mai cu seamă europeanizarea în afară și dincolo de firescul evoluției, adoptarea formelor esteriore fără pregătirea conținutului sufletesc, cațavencismul, europeanizarea de sus în jos, în desacord și în desechilibru, îmbrăcarea vestmintelor croite pe alt trup, constituție belgiană și legea învoelilor agricole eri, analfabetism rural și operă, concesionată ori nu, astăzi.

Împotriva acestei, «europeizări», ce va să învie a doua oară o epocă tot atât de fertilă în aspecte grotești ca cea palmuită de satira lui Caragiale și tot atât de dureroasă, în urmările ei adânci, ca cea împotriva căreia ținînd pept sa istovit Eminescu; ne simțim și noi datori astăzi să ridicăm glas chiar de va fi să sune singuratic în deșerturi.



**C**ALENDARUL ziarului «America» din Cleveland, e unul din cele mai îmbelșugate ca material și fără îndoială cel mai bogat ca tipăritură, dintre calendarele pe acest an, apărute în românește. Poate pentru editurile, gazetele și revistele noastre de acasă, ar însemna și o muștrare faptul că această carte a anului a trebuit să ne vină de peste Atlantic, dela frați pribegiți. Ca pagini de literatură, a isbit să adune un început de antologie a scrisului românesc de astăzi. Fără îndoială o antologie mult incompletă, dar luată laolaltă, cu nimic mai prejos de literatura aflată în calendarele bucureștene. Materialul informativ, acel din a cărui densitate se plămădește miezul unui calendar, e mai sărac. Nu aflăm dintr'o cronică a anului, nici o știre despre viața românilor din America, nici despre a celor de acasă. Și socotim că de acestea era nevoie, chiar înaintea prea abundentelor fotografii familiare, ce dau întregului volum înfățișarea unui album-prospect.

Despre literatura, arta, tipăriturile, mișcarea intelectuală, industrială, socială, din țară nici o vorbă. Un articol condensat de șapte-opt pagini, le-ar fi oglindit sumar și n'ar fi fost de prisos. Despre nevoile și felul de traiu al emigranților nici un studiu întreg, întemeiat pe datele, ce nu vor fi fiind acolo, la fața locului, și când ai un ziar la îndemână, prea greu de cules. Din partea de publicitate a calendarului răsoită, îți rămâne așadar fie, cetitor de aici, puțința de a reconstitui neastâmpărul și îndrăselile celor peste două sute de mii de ardeleni, care și-au lăsat zeghea, mioarele și tulnicul, în cătunul din Făgăraș, și-au deschis prăvălie în Detroit ori Youngstown.

Li găsești așezați acolo, cu gospodării negustorești ca orice cetățeni alții, ai republicei cu steagul vărgat: antreprenori de pompe funebre și moașe cu diplome, notari publici și stăpâni de «bucerie și grocerie», ceea ce vrea să însemne fără îndoială, de căsăpie și de carne afumată, de slană și șuncă pusă la horn, ca acasă.

Prin mijlocirea Societăților românești de ajutor și cultură, s'ar fi putut aduna toate datele trebuincioase pentru a ține la zi o cronică a vieții românești din America. Ea ar fi slujit și pentru știința noastră, a cestora din patrie. Dar mai cu seamă ar fi fost de folos lectorilor de peste Ocean, ușurându-le să-și dea seamă de numărul, așezările și rosturile lor, într'un pământ străin care nu le-a înghițit încă obiceiurile, graiul și dragostea portului de acasă, cântecul de fluer și îndemnul de a se aduna în răstimpuri, la câte-o «serată împreună cu dans», unde să mai chiue acolo, într'o sală de petrecere dela Youngstown, ca Dumineca, la horă, în băutura satului de pe Murăș.

**F**II ai soarelui și coloni ai lui Tutankamen, așa sunt botezați de către ultimul cercetător, oamenii care cu mult înainte de cultura heliolitică, au format contimporan cu imperiul lui Tutankamen un vast strat cultural, din Mexic peste Eurasia, până dincolo de Gange, în Malaisia, Polinezia și Oceania. Savantul care încearcă să desmormănteze vestigiile acestei culturi cu mult preistorică, W. J. Perry, ni-i arată ca oameni cu organizată cultură, adunați pe alocuri în orașe cu peste zece mii de cetățeni, cu temple, palate și monumente asemenea celor egiptiene, cu draște pentru arhitectura altitudinilor uriașe și a

masivului, pe care inzii și egiptenii le-au păstrat mult încă în urma lor. De altfel, dovadă a înșiruirii lor printre coloniștii Egiptului cultural al lui Tutankamen, stau pietrele scumpe și aurul podoabelor scoase acum din mormântul pecetluit, care avuții neavând unde se produce în Egipt, presupun la popoarele străine din acele vremuri o prosperă industrie minieră. Cartea lui W. J. Perry, «Fii soarelui: aurora culturei umane», arată că pretutindeni alături de relicvele acestei culturi coloniale egiptene se află urme de mine de aur și de aramă surpate. «Această străveche cultură — scrie autorul — a decăzut pe urmă, înlăturată împreună cu pașnicii fii ai soarelui de către Dumnezeuul războiului». Peste ruinele lor, s'au așezat după cum dovedește recenta monografie a lui Elliot Smith, heliolitiți, adică toate popoarele primitive care au practicat cele șapte obiceiuri: circumciziunea, masajul, strivirea craniului la copii, obiceiul tatălui de a simula facerea când femeia stă să nască, pregătirea mumiilor, construirea megalitilor, tatuarea și legătura religioasă dintre șarpe și soare. Peste cultura rudimentară și greu evoluată a acestora, abia târziu și numai la anumite popoare, s'a suprapus după milenii cultura care începe cu istoria antică.

Cărțile acestea două, drame patetice ale preistoriei cetite când afară, sbârnae sus motorul unui aeroplan, aduc un fior. Teama fragilității ce stă să amenințe poate și destinul culturai contimporane, cum a înghițit odinioară sub ape verzi de Ocean și sub nisipuri, misteriosul continent al Atlantidei.

**C**A și în anii trecuți, societatea literară «Gri-gore Alexandrescu» a elevilor de curs superior din Liceul Focșanilor «Unirea», ne trimite Anuarul, din care se lămurește activitatea dela o vacanție de vară la cealaltă. Cuvinte despre rostul acestei societăți bătrâne de douăzeci și cinci de ani, a tinerilor școlari din ținutul pe unde trece hotarul de odinioară al Milcovului, n'am mai avea multe de spus. Le-am rostit tot aici, cu alt prilej. Deatunci, hărnicia confratelui întru scris I. M. Rașcu, profesor și conducător al acestor suflete tinere, a isbit să lărgească minților un drum, pe care îl socoate astăzi deschis și limpezit îndeajuns pentru a-i îngădui să se tragă la o parte, și să-și lase feciorii sufletești să-l bată deacuma singuri ori cu altă călăuză. Pe lângă deslușirile de gospodărie interioară a societății; compozițiile și disertațiile, unele vrednice de luare aminte, ale elevilor; conferința d-lui Ovid Densușianu întinzând punte «între literatură și viață»; pe lângă o întoarcere de privire îndărăt către pelerinajul pios la mormântul lui Duiliu Zamfirescu, anuarul dă știri și despre excursia făcută în ținuturile Vrancei și ale Ardealului, pe la Mănăstirea Mera ctitorită de Constantin Cantemir, pe albia Milcovului, către Andrieșeni, pe urmă pe malurile Zăbolei, la Nereju, și peste munte, dincolo de culmea Lapoșului și Sboinei, peste piscuri și torrente, către drumuri ardeleni, în ținutul Trei Scaune, la Brașov și înapoi pe Valea Prahovei. Dela asemenea drumuri cu sacul de merinde în spate, străbătute cu piciorul peste pripoare, pe culmi aproape de cer unde aerul pătrunde în plămâni adânc ca un șuvoiu răcoros, se așteaptă schimbarea cea mare a sufletelor de ucenici ai cărților

bântuite de ofilire, despre care cu tristeță ne vor-bea într-o seară, un dascăl venit tot dela o școală și tot din provincie, unde n'a străbătut încă nici o trezire plină de nădejdi, cum s'a întâmplat la liceul Focșanilor.



**REVISTELE** ilustrate, acele care își puneau în gând să înfățișeze un reportajiu fotografic al săptămânei, chenzinei ori luni, au avut la noi întotdeauna vieța vremelnică. Toate încercările au dat greș; chiar acele ce izbutiseră să se apropie mai mult ca tehnică și aspect, de bătrâna «Ilustrațiune» franceză, împrăștiată pe toată fața globului unde se găngure graiul lui Corneille. Pricinile neizbânzilor vor fi fost multe; cele îngrijit tipărite și cu oarecare preocupări de artă curată erau prea scumpe, cele efitne erau gospodărite fără gust și fără pricepere. Pe urmă nici una n'a avut la spate o editură puternică îndestul, pentru a ține piept pierderilor până la vârsta când orice tipăritură periodică străbate în obiceiul publicului. Cea din urmă încercare: «Ilustrația săptămânală» ieșită din atelierile «Culturii Naționale» e de nădăjduit că va cunoaște alt destin. Clișeele și tiparul se îndepărtează de obișnuitele improvizatii; se simte îndărăt respectul pentru ceea ce se numește arta grafică, precizia și stilul ce caracterizează tot ce se tipărește în cea mai sobră și distinsă editură românească. Fotografiiile întrec mult diletantismul stângaciu, ce se răsfață și acum în gazetele și publicațiile noastre. Unele, au pe deantregul o valoare de artă. A fost și binevenită renunțarea, după primele numere, de a umplea paginile numai cu imagini. Câte-o foaie ori mai multe de text, chiar când ar urmări numai împrăștierea mai largă a cărților tipărite de editură, vor fi de folos: cetitorul se lasă furat de ele după răsfoirea ilustrațiilor, și-și hrănește spiritul și cu altceva decât numai reprezentarea cinematică a evenimentelor dintr'o săptămână. Când va stărui să reproducă și câte un clișeu două, după expozițiile artistice, și se va întregi cu fotografierea unei scene ori unui decor din piesa de teatru ori reprezentăția cea mai izbutită de Operă a celor șapte zile, dela o Sâmbătă la alta, «Ilustrația Săptămânală» își va fi ajuns ținta, și va sluji în parte, și educației artistice a publicului celui mare și desorientat. O singură observare; laco-nismul unor legende ale clișeeilor lasă lectorul în desăvârșită nedumerire: «Vedere din Luxemburg» (grădina? țara?) sau «curiozități: — o gorilă dresată», nu sunt explicări lămuritoare îndestul, chiar pentru ochiul unui cetitor deprins cu descifrarea enigmelor. Acestea le spunem poate, numai din pricina năravului nostru de cronicari, osândiți de meserie să prindem de veste și să stăruiem mai cu seamă asupra cusururilor, chiar când sunt de măruntă însemnătate. Și publicația aceasta îndreptată către marele public, merită cât mai multe și numai cuvinte bune.



**C**EEACE ce ar fi să însemne revista noastră în literatura română, în literatura bulgară e revista «Hiperion», condusă de scriitorii Ivan Radoslavov și Teodor Traianov. Și ei i s'a adus învinuirea că e «eclectică». Probabil din nepricepere, căci o literatură e o sumă de sensibilități diverse, nesupuse unei formule de critică, nerăsunând numai pe un singur diapason. Deaceia în «Hiperion» găsim expresiile extreme, cărora li se

poate pune toate etichetele — dacă eticheta astăzi înseamnă ceva — ale uneia și aceleiaș creații a epocii noastre. Întâlnim în ea «Cupa de aur» — o tragedie istorică de Ivan Grozev, cu înfățișarea unui mister clasic; versuri de o sensibilitate baudelairiană, dar cu un continut ce amintește, fără să fie, demonismul lui Sologub. Nuvele de Vladimir Poleanov — foarte originale, melodioase, ca poemele în proză ale scriitorului polonez, foarte rafinat, Telmeir; poezii de G. Mihailov, de Teodor Tairanov, de Ivan Hristov, de Liuben Pintev; impresionante poezii, de Ivan Grozev, poeme în proză de Boian Danovschi.

Traducerile din toate limbile nu sunt prezentate în forma unei curiozități, ci slujesc să răspândească finețea de simțire a autorilor originali și gradul de mlădiere a limbii bulgare: Alexei Remizov, d'Anunzio, Sologub, Verhaeren, Balmont, Rodenbach, Hugo von Hofmanstal, Blok, Merejcovschi, Nietzsche, Novalis, Viaceslav Ivanov...

Articole de critică cu subiecte îndrăznețe și serios tratate: «Geniu și Școală» de Ivan Radoslavov. «Chipul patriei în literatura contemporană bulgară». «Poetul stărilor mistice — Emanoil Dimitrov» de Liudmil Stoianov.

Chestiuni filozofice: «Bergson», «Einstein», «Swedenborg», «Maeterlinck».



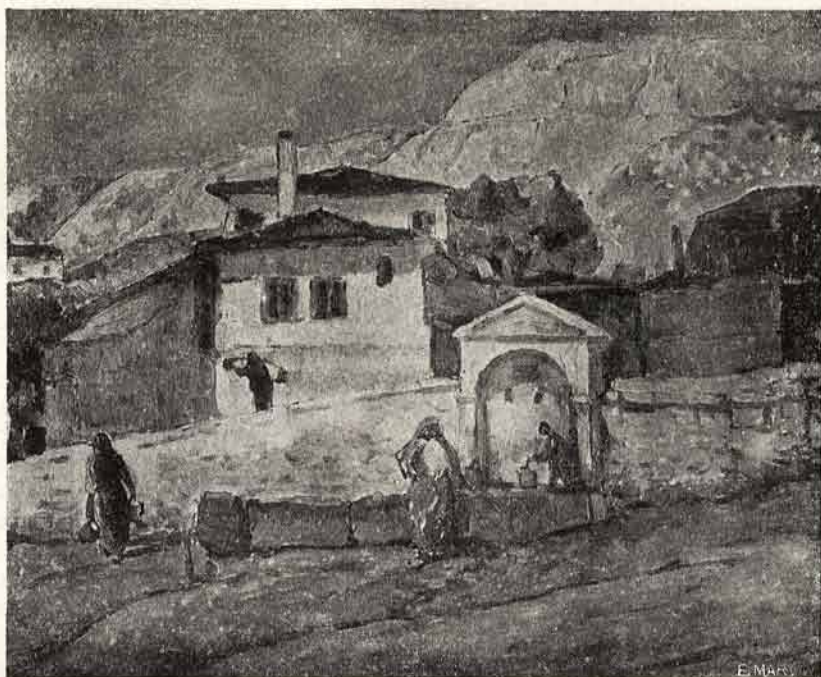
**U**N laborios om de litere arădan, d. Zoltan Franyo a pornit o revistă a culturii universale. După cuprinsul și înfățișarea întâiului număr, i se poate dori viață lungă. Întru cât se va realiza și dorința, atârnă de cititorii unguri dela noi și din toate țările vecine. O revistă e totdeauna și un risc; intențiile cele mai bune naufragiază mai lesne. La unguri, ca și la noi, ca pretutindeni, cititorii cei mai mulți caută puțină hrană intelectuală și, când o caută, o găsesc diluată sau falsificată în prăvăliile speculanților tiparului.

Revista d-lui Franyo se numește, cam pretențios, «Genius». Titlul te predisune că cauți în ea numai capo-d'opere și căutarea e fără roade. În schimb se dă literatură cinstită destulă: poeți tineri, prozatori tineri. Afară de Kosztolányi, nici un nume cu trecut, dar mai toate cu viitor. D. Franyo însuși publică trei frumdas: și caracteristice poeme de Ady Endre într'o impecabilă traducere germană, și câteva de Verlaine în ungu-rește.

Scriitorii ardeleni unguri au rezervat un colț special: «Erdélyi Helikon». Deasemenea și mișcarea literară și artistică din Ungaria: «Pesti Krónika». Universitatea o reprezintă câteva cronici speciale: «Cultura ungară în Jugoslavia», «Eleonora Duse», o scrisoare din Drezda a lui Hasenclever despre «Lume și dramă», o cronică franceză cam seacă, o scrisoare din Ierusalim și chiar o cronică intitulată «Mișcări culturale în România» și iscălită Al. Negura (?) desigur cea mai puțin competentă dintre toate și necuviincioasă. Bogată și interesantă e revista revistelor uugurești, germane, franceze, române, jugoslave și cehe.

Reproduceri pe file speciale, multe. Capul lui Ady, de Csorba, foarte expresiv.

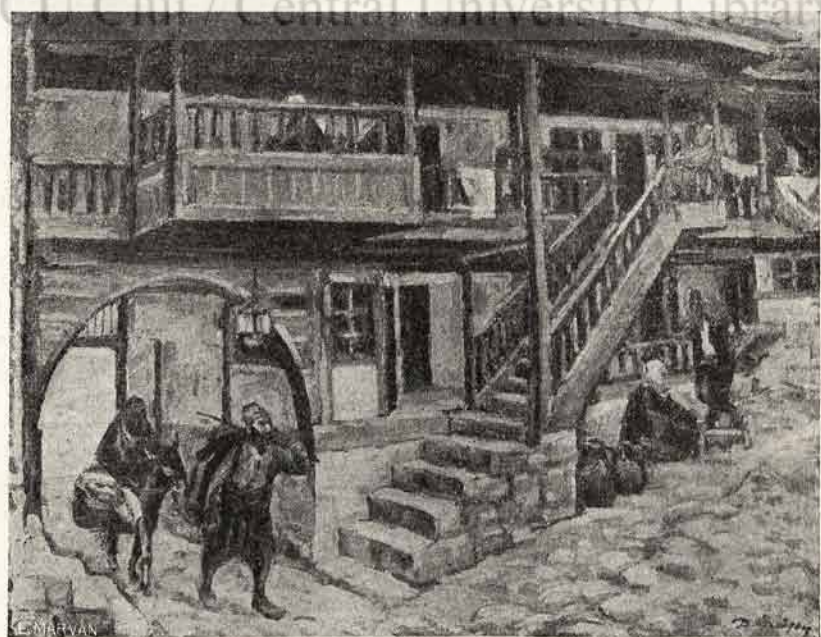
Dintre câte reviste uugurești au apărut în România până azi «Genius» prezintă mai multă seriozitate și înțelegere literară. Dacă va izbuti să-și asigure vieța, nu va rămâne fără influență nici asupra celor dela... Budapesta.



N. DĂRĂSCU

Fântână

BCU Cluj / Central University Library Cluj

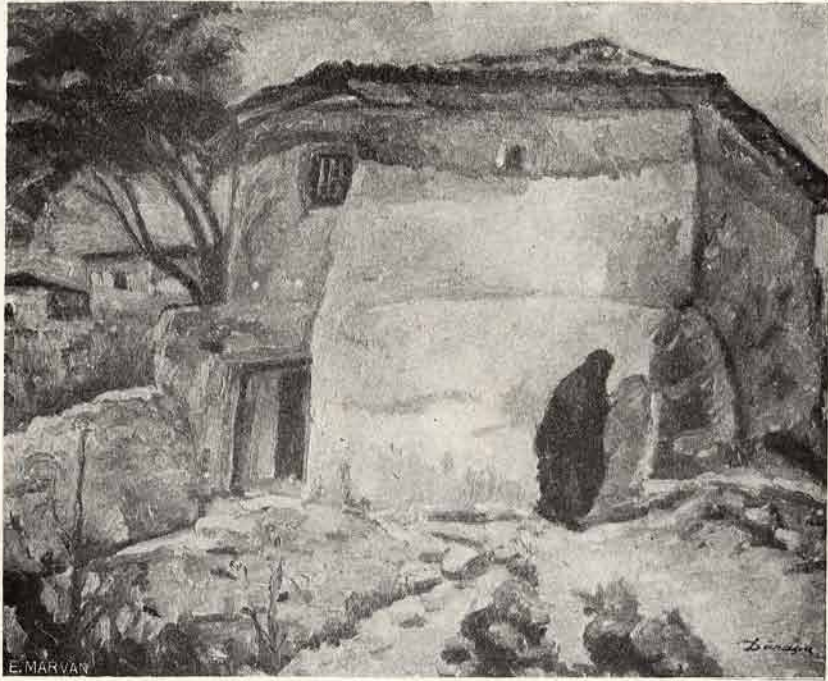


N. DĂRĂSCU

Han turcesc

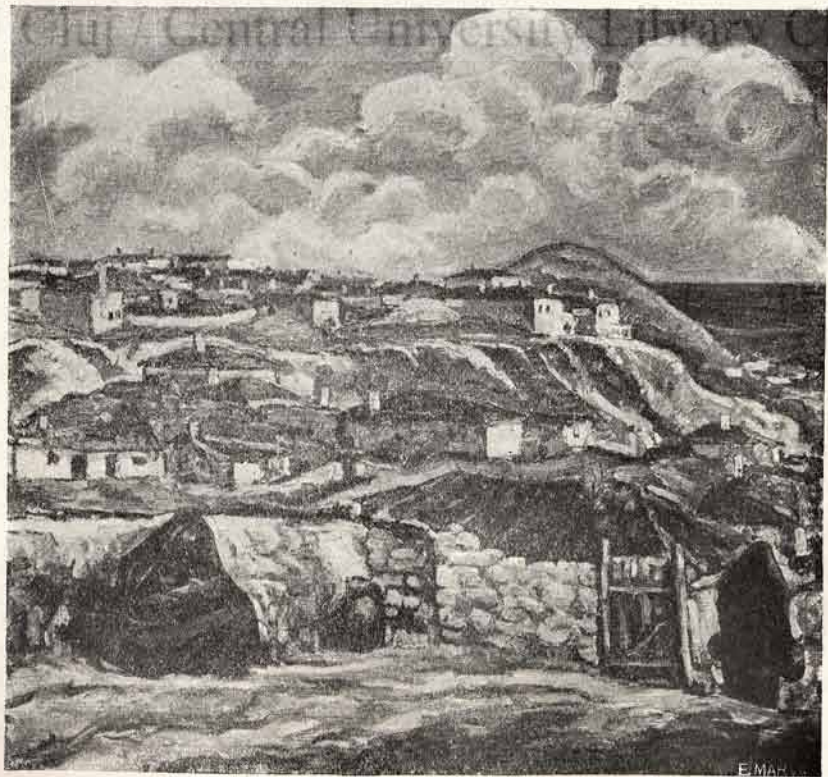
GÂNDIREA

243



N. DĂRĂSCU

Casă veche tătarească



N. DĂRĂSCU

Peisaj cu nori

GÂNDIREA



EXEMPLARUL  
LEI 12.—

# GÂNDIREA

EXEMPLARUL  
LEI 12.—

REDACTOR: CEZAR PETRESCU  
APARE LA 5 ȘI 20 ALE FIECĂREI LUNI

SUB CONDUCEREA UNUI COMITET ALCĂTUIT DIN DOMNII:

LUCIAN BLAGA, DEMOSTENE BOTEZ, EM. BUCUȚA, AL. BUSUIOCEANU, N. M. CONDIESCU, NICHIFOR CRAINIC, ADRIAN MANIU, GIB. I. MIHĂESCU, LIVIU REBREANU, ION MARIN SADOVEANU, AL. O. TEODOREANU, PAMFIL ȘEICARU

REDAȚIA: FUNDAȚIA CULTURALĂ PRINCIPELE CAROL  
STR. DR. KALINDERU No. 10, BUCUREȘTI

PENTRU RECENZII ȘI ANUNȚAREA APARIȚIEI, DOMNII AUTORI ȘI CASELE DE EDITURĂ SUNT RUGATE A TRIMITE CÂTE DOUĂ EXEMPLARE. — MANUSCRISELE NEPUBLICATE SE ARD. CĂRȚILE ȘI MANUSCRISELE RUGĂM SĂ FIE ADRESATE REVISTEI LA CĂSUȚA POSTALĂ 170, BUCUREȘTI

5 FEBRUARIE 1924

## CUPRINSUL

STATUL CA INDREPTAR *de Tudor Vianu* .....241  
SATUL MEU *de Ion Pillat*.....244  
PSALMUL, ÎNTĂIU *de Lucian Blaga*.....246  
PSALMUL DIN URMĂ *de Lucian Blaga* .....247  
DIN CĂILE VIEȚII *de Ion Slavici*248  
DE VORBĂ CU IARNA *de Ion Mi-nulescu* .....257  
CÂNTAREA CÂNTĂRIILOR *de Mihail Mircea*.....258

### CRONICI

#### IDEI, OAMENI & FAPTE

«Cuibul-cu-Barză» *de Nichifor Crainic*.....259  
Înrâuriri străine asupra românilor *de C. Marinescu*.....262

Iarăși peripețiile «Unchiului din America» .....263

### DIN VECINII APROPIAȚI

Alexandru Blok .....265  
Scrisori franceze din Belgia *de R. Avermaete*.....267

### CRONICA ARTISTICĂ

Expoziția Dărăscu și Tonitza *de Oscar Walter Cisek*.....268

### DRAMA ȘI TEATRUL

«Năluca» după Calderon, de H. V. Hoffmannsthal, în traducerea d-lui Em. Ciomac *de Ion Marin Sadoveanu*.....269

CRONICA MĂRUNȚĂ.....270

### ILUSTRAȚII:

*Coperta:* Cimitir tătăresc, de Dărăscu.

*Supliment:* Fântână, Han turcesc, Casă veche tătărească, Peisaj cu nori de Dărăscu.

Desene în interior de Demian.

ABONAMENTE: 1 AN, 200 LEI; 6 LUNI, 100 LEI. PENTRU INSTITUȚIUNI ȘI AUTORITĂȚI, 300 LEI ANUAL. ÎN STRĂINĂTATE: 350 LEI ANUAL. — INSERTII ȘI RECLAME SE FAC LA ADMINISTRAȚIA REVISTEI ȘI LA TOATE AGENȚIILE DE PUBLICITATE

ADMINISTRAȚIA: FUNDAȚIA CULTURALĂ PRINCIPELE CAROL  
STR. DR. KALINDERU No. 10, BUCUREȘTI

EXEMPLARUL  
LEI 12.—

# GÂNDIREA

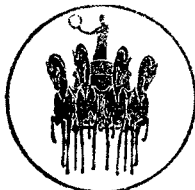
EXEMPLARUL  
LEI 12.—

# CULTURA NAȚIONALĂ

SOC. ANONIMĂ DE EDITURĂ

CAPITAL SOCIAL LEI 50.000.000

SEDIUL CENTRAL  
BUCUREȘTI  
STRADA PARIS No. 1



SEDIUL CENTRAL  
BUCUREȘTI  
STRADA PARIS No. 1

TELEFON No. 57/62 / ADRESA TELEGRAFICĂ „CULTROM”

## CĂRȚI NOUI APĂRUTE

*NIEBUHR :*

POVESTIRI CU EROI  
GRECI

*BRĂTESCU-VOINEȘTI:*  
RĂTĂCIRE

*IGENA FLORU:*  
BASME ENGLEZEȘTI

*HORTENSIA PAPADAT-*  
*BENGESCU:*

APE ADÂNCI

*CATON THEODORIAN:*  
BUJOREȘTII

*MASARYK:*  
IDEALURILE UMANI-  
TĂȚII

*RADU D. ROSETTI:*  
PRIN PRAVOSLAVNICA  
RUSIE

*ANDREI CORTEANU:*  
SCHIȚE POLITICE ȘI  
ECONOMICE

*I. SIMIONESCU:*

FAUNA DEVONICĂ ÎN  
DOBROGEA

*Dr. L. EDELEANU:*

PROCEDEUL DE RAFI-  
NARE CU BIXID DE  
SULF LICHID

*GEORGES TZITZÉICA:*

GÉOMÉTRIE DIFFÉ-  
RENTIELLE PROJEC-  
TIVE DES RÉSEAUX

*ACADEMIA ROMÂNĂ:*

BULLETIN DE LA SEC-  
TION HISTORIQUE  
TOME X.

DE VÂNZARE LA TOATE LIBRĂRIILE DIN ȚARĂ

## ILUSTRAȚIA SĂPTĂMANALĂ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA ÎN STRADA PARIS, No. 1

DE VÂNZARE LA TOȚI CHIOȘCARI

EXEMPLARUL 12 LEI